

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА АРТМЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА АРТМЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

на тему:

**ТЕРАПІЯ ТВОРЧІСТЮ:
МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ ДИТЯЧИХ ТАЛАНТІВ**

Виконав: здобувач IV курсу,
група БКД-11-22/1
спеціальність 028 «Менеджмент
соціокультурної діяльності»
Мішин Михайло Михайлович

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент
Родінова Наталія Леонідівна

Рецензент:
кандидат філософських наук, доцент
Київський фаховий коледж туризму та
готельного господарства
Воронова Галина Віталіївна

Допущено до захисту:
протокол засідання кафедри
№ __ від __ травня 2026 р.
завідувачка кафедри артменеджменту
та інформаційних технологій
_____ **Вікторія ДОБРОВОЛЬСЬКА**

Київ – 2026

Анотація

Мішин М.М. Терапія творчістю: методики розвитку дитячих талантів. – Кваліфікаційна робота ОС бакалавр на правах рукопису.

Об'єкт дослідження: процес розвитку дитячих талантів у системі позашкільної освіти.

Предмет дослідження: методики терапії творчістю як засіб розвитку творчих здібностей дітей у діяльності закладів позашкільної освіти.

Мета дослідження: дослідження теоретичних і практичних аспектів використання терапії творчістю у розвитку дитячих талантів в системі позашкільної освіти.

У кваліфікаційній роботі аналізуються методики терапії творчістю, які поєднують мистецьку діяльність із психолого-педагогічним впливом на розвиток дитини. Творчість виступає не лише засобом формування художніх здібностей, але й ефективним способом емоційного розвитку, психологічної підтримки та соціалізації дітей. Особливо важливо це в умовах сучасних викликів, пов'язаних із воєнним станом, емоційним напруженням та необхідністю підтримки психоемоційного благополуччя дітей. Значний потенціал у цьому процесі мають заклади позашкільної освіти, зокрема палаци дитячої творчості, які створюють емоційно безпечне середовище для розвитку талантів та творчої активності. Обґрунтовано використання методик арттерапії, музичної, театральної та ігрової терапії у роботі з дітьми сприяє формуванню впевненості у собі, розвитку креативності та гармонійному особистісному становленню. Тому дослідження особливостей терапії творчістю у розвитку дитячих талантів є актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Ключові слова: дитячі таланти, позашкільна освіта, творчий розвиток дітей, емоційний розвиток, терапія творчістю.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТЕРАПІЇ ТВОРЧІСТЮ У РОЗВИТКУ ДИТЯЧИХ ТАЛАНТІВ	7
1.1. Поняття терапії творчістю у психолого-педагогічному дискурсі	7
1.2. Творчість як механізм психоемоційного та особистісного розвитку дитини	14
1.3. Поняття дитячого таланту та обдарованості у сучасних наукових дослідженнях	18
1.4. Позашкільні заклади як простір розвитку творчих здібностей дітей	22
<i>Висновки до розділу 1</i>	<i>25</i>
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКИ ТЕРАПІЇ ТВОРЧІСТЮ У РОЗВИТКУ ДИТЯЧИХ ТАЛАНТІВ	26
2.1. Основні напрями та форми терапії творчістю в роботі з дітьми	26
2.2. Методики розвитку дитячих талантів засобами образотворчої діяльності	30
2.3. Театральні-ігрові та музичні методики як інструмент творчої терапії	40
<i>Висновки до розділу 2</i>	<i>45</i>
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧОСТІ У РОЗВИТКУ ДИТЯЧИХ ТАЛАНТІВ В БРОВАРСЬКОМУ ПАЛАЦІ ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ	47
3.1. Управління закладами позашкільної освіти (на прикладі діяльності Броварського Палацу дитячої творчості)	47
3.2. Впровадження методик терапії творчістю у практичну роботу з дітьми..	61
3.3. Аналіз результатів творчо-терапевтичної діяльності	72
3.4. Перспективи розвитку терапії творчістю в системі позашкільної освіти	80
<i>Висновки до розділу 3</i>	<i>84</i>
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	89
ДОДАТКИ	99

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні особливої актуальності набуває проблема підтримки творчого потенціалу дітей та створення сприятливих умов для їхньої самореалізації. Сьогодні суспільство потребує особистостей, здатних до креативного мислення, емоційної стійкості, самовираження та адаптації до постійних соціальних змін. У зв'язку з цим важливого значення набувають методики терапії творчістю, які поєднують мистецьку діяльність із психолого-педагогічним впливом на розвиток дитини. Творчість виступає не лише засобом формування художніх здібностей, але й ефективним способом емоційного розвитку, психологічної підтримки та соціалізації дітей. Особливо важливо це в умовах сучасних викликів, пов'язаних із воєнним станом, емоційним напруженням та необхідністю підтримки психоемоційного благополуччя дітей. Значний потенціал у цьому процесі мають заклади позашкільної освіти, зокрема Палаці дитячої творчості, які створюють емоційно безпечне середовище для розвитку талантів та творчої активності. Саме у позашкільному просторі дитина отримує можливість вільного вибору діяльності, індивідуального самовираження та участі у колективній творчості. Використання методик арттерапії, музичної, театральної та ігрової терапії у роботі з дітьми сприяє формуванню впевненості у собі, розвитку креативності та гармонійному особистісному становленню. Тому дослідження особливостей терапії творчістю у розвитку дитячих талантів є актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів використання терапії творчістю у розвитку дитячих талантів в системі позашкільної освіти.

Завдання дослідження:

- проаналізувати теоретичні засади терапії творчістю у психолого-педагогічному дискурсі;

- визначити особливості розвитку дитячих талантів і творчих здібностей у системі позашкільної освіти;
- охарактеризувати основні методики терапії творчістю в роботі з дітьми;
- дослідити практичні аспекти використання творчо-терапевтичних методик у діяльності закладів позашкільної освіти;
- окреслити перспективи розвитку терапії творчістю у сучасній системі позашкільної освіти.

Об'єктом дослідження є процес розвитку дитячих талантів у системі позашкільної освіти.

Предметом дослідження є методики терапії творчістю як засіб розвитку творчих здібностей дітей у діяльності закладів позашкільної освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання матеріалів дослідження у діяльності закладів позашкільної освіти, творчих студій, Палаців дитячої творчості та мистецьких колективів. Запропоновані методики та узагальнення практичного досвіду можуть бути корисними педагогам, керівникам гуртків і творчих об'єднань у роботі з розвитку дитячих талантів та емоційної підтримки дітей. Матеріали дослідження можуть бути використані під час підготовки методичних рекомендацій, творчих програм і практичних занять із застосуванням елементів терапії творчістю. Окремі положення роботи можуть стати основою для подальших досліджень у сфері артпедагогіки та позашкільної освіти.

Апробація окремих результатів кваліфікаційного дослідження здійснювалось під час участі у II Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог», що проходила в НАКККиМ 09-10.04.2026 р. (тема опублікованих тез доповіді: «Управлінські механізми забезпечення розвитку творчого потенціалу дитини в закладах позашкільної освіти»).

Структура роботи обумовлена логікою, метою та завданнями дослідження. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 105 сторінок. Список використаних джерел охоплює 80 позицій.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТЕРАПІЇ ТВОРЧІСТЮ У РОЗВИТКУ ДИТЯЧИХ ТАЛАНТІВ

1.1. Поняття терапії творчістю у психолого-педагогічному дискурсі

У сучасній психолого-педагогічній науці проблема використання творчості як засобу розвитку особистості та підтримки її емоційного благополуччя набуває особливої актуальності. У цьому контексті дедалі більшого поширення набувають підходи, пов'язані із застосуванням мистецької діяльності як інструменту психологічної підтримки, розвитку креативності та формування гармонійної особистості. Одним із таких підходів є терапія творчістю, яка поєднує концепції психології, педагогіки, мистецтвознавства та гуманістичної філософії освіти.

У науковій літературі поняття терапії творчістю найчастіше розглядається у зв'язку з ширшим феноменом арттерапії. Сам термін «арттерапія» (з англійської «art therapy») з'явився у першій половині XX століття та був введений у науковий обіг британським художником і дослідником Адріаном Гіллом, який використовував творчі заняття для підтримки психоемоційного стану пацієнтів у медичних закладах. Згодом цей напрям почав активно розвиватися у США та країнах Європи, де він набув статусу окремої галузі психотерапевтичної практики. Зокрема, Американська асоціація арттерапії визначає арттерапію як інтегративну професійну діяльність у сфері психічного здоров'я та соціальної допомоги, що використовує творчий процес і художню діяльність для поліпшення психологічного благополуччя людини, розвитку її самосвідомості та емоційної стійкості [23].

В основі арттерапії лежить ідея про те, що художня творчість може виступати як універсальна форма самовираження, яка дозволяє людині передавати складні емоції, переживання та внутрішні конфлікти навіть у тих випадках, коли вербальні способи комунікації є недостатніми. Дослідники

зазначають, що процес створення художнього образу сприяє активізації емоційних, когнітивних і символічних механізмів психіки, що, у свою чергу, забезпечує більш глибоке усвідомлення власного внутрішнього стану [23].

У педагогічному дискурсі поняття терапії творчістю розглядається ширше, ніж власне психотерапевтична практика. Якщо в класичному розумінні арттерапія передбачає роботу фахівця-психотерапевта з метою корекції психологічних станів або подолання травматичного досвіду, то в освітньому середовищі творчі практики використовуються передусім як інструмент розвитку особистості, формування творчих здібностей та підтримки емоційного благополуччя дітей. У такому контексті формується поняття артпедагогіки, яке поєднує педагогічні та терапевтичні можливості мистецтва у процесі навчання та виховання [24].

Згідно з сучасними дослідженнями, творчість виконує у розвитку дитини низку важливих функцій, а саме: комунікативну, емоційно-регулятивну, пізнавальну та соціалізуючу.

Комунікативна функція проявляється в тому, що через творчість дитина вчиться виражати свої думки, почуття й переживання. Малювання, гра, вигадкування історій допомагають їй встановлювати контакт з іншими людьми, розвивають мовлення та здатність до взаєморозуміння. Дослідження показують, що творча діяльність безпосередньо пов'язана з розвитком мовленнєвої творчості та комунікативної компетентності [22].

Емоційно-регулятивна функція полягає в тому, що творчість допомагає дитині упоратися з емоціями. Через художню діяльність вона проживає страхи, напруження, радість або тривогу, поступово навчаючись їх усвідомлювати й контролювати. Науковці підкреслюють, що творчі методи (наприклад, арт-терапевтичні) сприяють зниженню тривожності та формуванню навичок саморегуляції [22].

Пізнавальна функція пов'язується з розвитком мислення, уяви та здатності до навчання. У процесі творчості дитина експериментує, шукає нові рішення, встановлює зв'язки між явищами. Це стимулює пам'ять, увагу,

асоціативне та абстрактне мислення, що складає основу для засвоєння знань [29].

Функція соціалізації полягає в тому, що творчість допомагає дитині включатися в соціальне життя. Спільна творчість є важливим етапом соціалізації, тут дитина засвоює етичні норми, вчиться ефективно співпрацювати та розвиває здатність до взаєморозуміння. Так формуються соціальні навички та здатність адаптуватися до різних життєвих ситуацій. Тобто, через художню діяльність діти отримують можливість не лише реалізовувати свої творчі здібності, але й усвідомлювати власні емоції, вчитися їх виражати та регулювати. Саме тому творчі заняття часто розглядаються як ефективний інструмент психолого-педагогічної підтримки дітей, зокрема у ситуаціях підвищеного емоційного навантаження або під час соціальної адаптації [20].

Сучасні дослідники наголошують, що терапія творчістю ґрунтується на ідеях гуманістичної психології, яка розглядає людину як активного суб'єкта власного розвитку. Представники цього напрямку, зокрема Карл Роджерс і Абрахам Маслоу, підкреслювали значення творчого самовираження для формування цілісної особистості. У межах гуманістичної педагогіки творчість розглядається як природна потреба людини, яка забезпечує її самореалізацію, розвиток індивідуальності та формування позитивної «Я-концепції» [10].

Важливим аспектом сучасного наукового дискурсу є розмежування понять «арттерапія», «терапія творчістю» та «креативна терапія». Хоча ці терміни часто використовуються як синонімічні, між ними існують певні концептуальні відмінності. Арттерапія зазвичай визначається дослідниками як спеціалізований психотерапевтичний метод, що використовує різні види мистецтва – малювання, ліплення, музику, драму або танці – для діагностики та корекції психологічних станів. Вона передбачає наявність професійного терапевта, який допомагає клієнтові інтерпретувати створені художні образи та усвідомлювати їхній зміст.

Терапія творчістю, своєю чергою, є більш широким поняттям, яке охоплює використання творчої діяльності не тільки в психотерапії, але й у педагогічній практиці, соціальній роботі та культурно-освітній діяльності. У даному випадку основний акцент робиться не на лікуванні або корекції психологічних проблем, а на розвитку творчого потенціалу особистості та формуванні позитивного емоційного досвіду.

Що ж до визначення «креативна терапія», то воно є узагальненим терміном, який об'єднує різні види експресивної терапії – арттерапію, музикотерапію, драматерапію, танцювально-рухову терапію тощо. Усі ці підходи базуються на використанні творчої активності як засобу психологічної підтримки та самовираження.

Терапія творчістю має особливе значення у роботі з дітьми. На відміну від дорослих, діти часто не можуть чітко вербалізувати власні переживання або наявні внутрішні конфлікти. Саме тому художня діяльність стає для них природним способом комунікації та самовираження. Дослідження показують, що через малювання, ліплення або інші форми творчості дитина може передавати власні емоції, страхи та переживання, що сприяє їх усвідомленню і поступовому подоланню [23].

Важливим аргументом на користь використання творчих методик у роботі з дітьми є їх позитивний вплив на емоційний розвиток. Доведено, що творчі заняття сприяють зниженню рівня тривожності, формуванню позитивної самооцінки та розвитку соціальних навичок. Крім того, вони створюють безпечний простір для експериментування, самовираження та комунікації з однолітками [20].

У педагогічному середовищі дедалі частіше використовується поняття «педагогічна арттерапія», яке підкреслює можливість інтеграції мистецьких практик у процес навчання та виховання. У цьому випадку мистецтво розглядається не лише як предмет навчання, а як універсальний інструмент розвитку особистості, формування творчого мислення та емоційної культури.

Такий підхід дозволяє поєднувати освітні та терапевтичні функції творчості, тим самим створюючи умови для гармонійного розвитку дитини.

Водночас необхідно чітко розмежовувати педагогічні та психотерапевтичні аспекти терапії творчістю. Якщо у психотерапії основною метою є корекція психологічних станів або подолання травматичного досвіду, то у педагогіці творчі практики спрямовані насамперед на розвиток творчого потенціалу, формування естетичних цінностей та підтримку емоційного благополуччя дітей. Саме тому в освітніх закладах, зокрема у системі позашкільної освіти, терапія творчістю виступає не стільки лікувальною, скільки розвивальною технологією.

Таким чином, терапія творчістю є міждисциплінарним феноменом, який поєднує ідеї психології, педагогіки та мистецтва. Її сутність полягає у використанні творчої діяльності як засобу розвитку особистості, формування емоційної стійкості та підтримки психічного благополуччя. У контексті роботи з дітьми творчі практики виступають не лише способом самовираження, але й важливим інструментом розвитку талантів, формування креативного мислення та соціальних навичок.

Саме тому у сучасній педагогічній практиці терапія творчістю розглядається як перспективний напрям розвитку освітніх технологій, що поєднує мистецьку діяльність із психолого-педагогічною підтримкою дитини. Її інтеграція у систему позашкільної освіти, зокрема у діяльність творчих студій та палаців дитячої творчості, створює сприятливі умови для виявлення та розвитку дитячих талантів, формування креативного потенціалу й гармонійного становлення особистості.

Важливим етапом у розвитку теоретичних підходів до терапії творчістю стало формування так званих експресивних або творчих терапій, які отримали значне поширення у другій половині XX століття. Цей напрям об'єднує різні види творчої діяльності – образотворче мистецтво, музику, драму, рух і письмо – як засоби психологічної підтримки та розвитку особистості. Як зазначає дослідниця Кеті Малкіоді, одна з провідних фахівців

у галузі арттерапії, творчий процес дозволяє людині не тільки виражати внутрішні переживання, а і створювати нові смисли власного досвіду, що сприяє психологічній інтеграції та емоційній стабілізації [54].

У працях американських та європейських дослідників підкреслюється, що творчість має потужний регулятивний потенціал для психіки людини. Зокрема, дослідження Шона МакНіффа демонструють, що процес художнього творення активізує глибинні механізми символічного мислення, які допомагають людині усвідомлювати власні емоції та трансформувати внутрішні переживання у зрозумілі образи [56]. Саме символічна природа мистецтва робить його ефективним інструментом комунікації між внутрішнім світом людини та зовнішнім соціальним середовищем.

Значний внесок у теоретичне обґрунтування терапевтичного потенціалу творчості зробили представники гуманістичної та екзистенційної психології. Наприклад, Ролло Мей у своїй праці «The Courage to Create» підкреслював, що творчість є фундаментальною характеристикою людського існування, оскільки вона дозволяє людині переосмислювати власний досвід і формувати нові життєві смисли [55]. У цьому контексті творчість розглядається не лише як художня діяльність, а як універсальний механізм саморозвитку та самопізнання.

Особливу увагу дослідники приділяють ролі творчості у розвитку дітей. Як зазначає британська дослідниця Сью Дженнінгс, яка розвивала напрям драматерапії, творчі практики створюють для дитини безпечний простір для експериментування з різними формами поведінки, ролями та емоційними станами [51]. У процесі творчої гри дитина отримує можливість досліджувати власний внутрішній світ і водночас вчиться взаємодіяти з іншими людьми.

У міжнародних дослідженнях також підкреслюється важливість інтеграції творчих методик у систему освіти. Так, у звітах ЮНЕСКО щодо розвитку мистецької освіти наголошується, що участь дітей у творчій діяльності сприяє формуванню креативного мислення, міжкультурної

компетентності та емоційної стійкості. Мистецька освіта, за визначенням цієї організації, є важливим чинником гармонійного розвитку особистості та формування навичок XXI століття [71].

Подібні висновки містяться і в дослідженнях американських освітніх інституцій. Наприклад, Національний фонд мистецтв США (National Endowment for the Arts) у своїх аналітичних звітах зазначає, що регулярна участь дітей у творчих заняттях сприяє розвитку критичного мислення, здатності до співпраці та емоційної саморегуляції. Крім того, діти, які активно залучені до мистецької діяльності, демонструють вищий рівень мотивації до навчання та кращі соціальні навички [58].

У сучасній педагогічній науці також активно досліджується поняття «креативна терапія», яке охоплює широкий спектр творчих методів роботи з дітьми. Дослідники наголошують, що використання мистецтва у педагогічній практиці дозволяє створити більш гнучке та індивідуалізоване освітнє середовище, де кожна дитина може реалізувати власні здібності та інтереси [52].

Особливої уваги у сучасних дослідженнях набуває міждисциплінарний характер терапії творчістю. На перетині психології, педагогіки та мистецтвознавства формується нове розуміння творчості як комплексного соціокультурного феномену. У цьому контексті творчість виступає не лише індивідуальним актом самовираження, а й важливим інструментом соціальної комунікації та культурної взаємодії.

Для роботи з дітьми важливою є також використання ідеї так званого «творчого середовища». Дослідники підкреслюють, що розвиток творчих здібностей значною мірою залежить від умов, у яких перебуває дитина. Підтримка з боку педагогів, можливість експериментувати з різними матеріалами та формами творчості, а також позитивна емоційна атмосфера сприяють розкриттю індивідуального потенціалу дитини [40].

У цьому контексті позашкільні освітні інституції, зокрема палаци дитячої творчості, студії та мистецькі гуртки, відіграють важливу роль у

розвитку дитячих талантів. Саме у таких середовищах творчість виступає не лише формою навчання, але й способом емоційного розвитку та самореалізації.

Отже, аналіз сучасних українських та міжнародних досліджень дозволяє зробити висновок, що терапія творчістю є комплексним підходом, який поєднує психологічні, педагогічні та мистецькі практики. Її ефективність зумовлена здатністю творчої діяльності активізувати емоційні, когнітивні та соціальні механізми розвитку особистості. У роботі з дітьми творчі методики створюють сприятливі умови для самовираження, розвитку уяви, формування комунікативних навичок і розкриття індивідуальних талантів. Саме тому інтеграція творчих терапевтичних підходів у систему позашкільної освіти набуває дедалі більшого значення. Вона дозволяє поєднати освітні завдання з підтримкою емоційного благополуччя дітей, створюючи умови для їх гармонійного розвитку та творчої самореалізації.

1.2. Творчість як механізм психоемоційного та особистісного розвитку дитини

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях творчість розглядається не лише як форма художньої діяльності, але й як важливий механізм психоемоційного та особистісного розвитку дитини. У процесі творчої діяльності активізуються когнітивні, емоційні та соціальні ресурси особистості, що сприяє формуванню емоційного інтелекту, розвитку самосвідомості та становленню комунікативних навичок. Саме тому творчість дедалі частіше розглядається як важливий компонент освітнього середовища, орієнтованого на гармонійний розвиток дитини.

Психологи зазначають, що творчість є природною формою самовираження дітей. У ранньому віці вона проявляється через малювання, ігрову діяльність, музику, рух і драматичну імпровізацію. Такі форми діяльності дозволяють дитині відображати власні переживання, формувати

уявлення про навколишній світ і поступово усвідомлювати власні емоції. Дослідження показують, що творчі заняття створюють сприятливі умови для вираження внутрішніх переживань, особливо у тих випадках, коли дитина ще не має достатнього словникового запасу для їх вербалізації. Саме тому художня діяльність часто виступає ефективним засобом емоційної комунікації [32].

Однією з ключових функцій творчості у розвитку дитини є формування емоційного інтелекту. Емоційний інтелект передбачає здатність розпізнавати власні емоції, розуміти емоції інших людей та регулювати власні емоційні реакції. У процесі творчої діяльності діти навчаються усвідомлювати емоційні стани, передавати їх через образи та символи, а також інтерпретувати емоційні прояви інших людей. У цьому контексті мистецтво виступає своєрідною мовою емоцій, яка дозволяє дитині осмислювати власні переживання та розвивати емпатію.

Згідно з результатами сучасних досліджень, художня діяльність сприяє розвитку здатності до емоційної рефлексії. Дитина, створюючи малюнок або інший творчий продукт, не лише відображає власні емоції, а й осмислює їх. Такий процес допомагає формувати навички саморегуляції та емоційної стійкості. Дослідники підкреслюють, що творчі заняття дозволяють дітям безпечно виражати складні емоції, такі як страх, гнів або сум, що сприяє їх поступовому опрацюванню [49].

Особливо важливим аспектом творчої діяльності є її вплив на формування самооцінки. Успішне виконання творчих завдань, отримання позитивної реакції з боку педагогів і однолітків, а також можливість бачити результати власної праці сприяють формуванню відчуття компетентності та впевненості у власних силах. Дослідники відзначають, що завершення творчого проєкту або створення художнього твору формує у дитини почуття досягнення, що позитивно впливає на її самооцінку та мотивацію до подальшої діяльності [70].

Творчість також відіграє важливу роль у розвитку комунікативних навичок. У багатьох випадках художня діяльність виступає альтернативною формою комунікації, особливо для дітей, які відчують труднощі у вербальному вираженні своїх думок і почуттів. Через малювання, ліплення, музику або театральні вправи дитина може передавати інформацію про власний емоційний стан, переживання та досвід. Подальше обговорення створених творчих робіт сприяє розвитку мовлення та формуванню навичок соціальної взаємодії [69].

Групові форми творчої діяльності мають особливе значення для розвитку соціальних компетентностей. У спільних творчих проєктах діти вчаться співпрацювати, ділитися ідеями, слухати інших та поважати різні точки зору. Така взаємодія сприяє формуванню емпатії та навичок колективної роботи. Крім того, участь у групових мистецьких проєктах допомагає дітям відчувати себе частиною спільноти, що позитивно впливає на їх соціальну адаптацію [69].

Ще одним важливим аспектом творчої діяльності є її вплив на зниження рівня тривожності та стресу. Дослідження психологів показують, що процес створення художнього образу має заспокійливий ефект, оскільки він пов'язаний із сенсорними та ритмічними діями, які допомагають регулювати емоційний стан. Малювання, ліплення або музичні імпровізації дозволяють дитині зосередитися на творчому процесі, що знижує напруження та сприяє емоційній стабілізації [48]. Окрім того, творчість сприяє розвитку уяви та креативного мислення. У процесі творчої діяльності дитина створює нові образи, комбінує різні елементи та експериментує з формами та матеріалами. Така діяльність стимулює дивергентне мислення – здатність генерувати кілька можливих рішень однієї проблеми. Розвиток цієї здатності є важливим чинником інтелектуального розвитку та формування творчого потенціалу особистості.

Дослідження також свідчать, що участь у творчих заняттях сприяє розвитку когнітивних функцій. У процесі художньої діяльності дитина

вчиться планувати свої дії, аналізувати результати та коригувати власну діяльність. Така практика формує навички саморегуляції та відповідальності за результат власної роботи. Крім того, творчі заняття стимулюють розвиток уваги, пам'яті та просторового мислення.

Особливу роль у розвитку дитини відіграє ігрова творчість. У процесі сюжетно-рольових ігор діти створюють уявні ситуації, у яких вони можуть експериментувати з різними соціальними ролями та моделями поведінки. Такі ігри допомагають дитині краще зрозуміти соціальні норми, навчитися вирішувати конфлікти та розвивати навички міжособистісної взаємодії.

У сучасних дослідженнях також підкреслюється значення творчості для розвитку соціально-емоційних компетентностей. Наприклад, дослідження у сфері соціально-емоційного навчання демонструють, що використання мистецтва у педагогічному процесі сприяє формуванню емпатії, здатності до співпереживання та навичок конструктивної комунікації. Крім того, творчість створює умови для формування психологічної стійкості. Художня діяльність слугує для дитини своєрідним інструментом символізації. Такий процес сприяє розвитку внутрішніх ресурсів особистості та формуванню здатності долати труднощі. Дослідження показують, що участь у творчих терапевтичних заняттях допомагає дітям знизити рівень емоційного дистресу та підвищити рівень емоційної регуляції [60].

Таким чином, творчість є важливим механізмом психоемоційного та особистісного розвитку дитини. Вона сприяє формуванню емоційного інтелекту, розвитку уяви, підвищенню самооцінки та формуванню комунікативних навичок. Через творчі практики дитина отримує можливість безпечно виражати власні емоції, досліджувати внутрішній світ і будувати соціальні зв'язки з іншими людьми.

З огляду на це творчі методики дедалі частіше інтегруються у систему освіти, зокрема у діяльність позашкільних закладів. Вони створюють сприятливі умови для розвитку індивідуальних здібностей дитини, підтримки

її психоемоційного благополуччя та формування творчого потенціалу. Саме тому використання творчості як педагогічного інструменту розглядається сучасними дослідниками як важливий напрям розвитку гуманістично орієнтованої освіти.

1.3. Поняття дитячого таланту та обдарованості у сучасних наукових дослідженнях

У сучасному науковому дискурсі поняття дитячого таланту та обдарованості зазнають змін в інтерпретації, що зумовлено розвитком міждисциплінарних підходів у психології, педагогіці та нейронауках. Якщо раніше обдарованість здебільшого пов'язували із високим рівнем інтелекту або винятковими здібностями у певній сфері, то сьогодні вона розглядається як складне, багатовимірне явище, що формується у процесі взаємодії когнітивних, емоційних, особистісних і соціокультурних чинників.

Одним із основних положень в сучасних дослідженнях є відмова від редукціоністського розуміння обдарованості як виключно вродженої характеристики. Натомість утверджується динамічна модель, відповідно до якої талант є результатом тривалої взаємодії природних задатків, середовища та активності самої дитини. У цьому контексті обдарованість визначається як потенціал, що може реалізуватися лише за умов відповідної підтримки та розвитку. Подібний підхід відображений у низці сучасних досліджень у галузі освіти обдарованих дітей, де підкреслюється, що навіть високий рівень здібностей не гарантує їх реалізації без належного освітнього середовища [46].

Важливим аспектом сучасного розуміння обдарованості є її багатовимірність. Дослідники наголошують, що здібності можуть проявлятися у різних сферах – інтелектуальній, художній, музичній, соціальній або тілесно-руховій. У зв'язку з цим поняття таланту дедалі частіше виходить за межі академічних досягнень і включає різноманітні

форми творчої активності. Зокрема, у дослідженнях, присвячених мистецькій обдарованості, підкреслюється, що дитяча творчість має власну специфіку і не може бути оцінена за критеріями дорослої професійної діяльності. При цьому розрізняються різні рівні творчості:

- універсальна (притаманна більшості дітей),
- обдарована (характерна для дітей із вираженими здібностями).
- професійна (пов'язана зі зміною культурного поля) [77].

У сучасних психологічних дослідженнях значна увага приділяється взаємозв'язку між обдарованістю та емоційним розвитком. Зокрема, встановлено, що у дітей із високим творчим потенціалом важливу роль відіграє емоційний інтелект, який безпосередньо впливає на здатність до самореалізації. Емпіричні дослідження демонструють, що емоційний інтелект позитивно корелює з креативною самооцінкою, а також опосередковується рівнем самооцінки дитини [38]. Це свідчить про те, що розвиток таланту неможливий без формування емоційної сфери, здатності до саморефлексії та внутрішньої мотивації.

Особливістю сучасного підходу є також врахування асинхронності розвитку обдарованих дітей. Дослідники зазначають, що такі діти нерідко демонструють випереджальний розвиток у певній сфері при одночасній емоційній або соціальній незрілості. Це може проявлятися у підвищеній чутливості, інтенсивності переживань або труднощах у спілкуванні з однолітками. Саме тому сучасна педагогіка наголошує на необхідності комплексного підходу до розвитку обдарованих дітей, який поєднує інтелектуальний, емоційний і соціальний компоненти.

Важливим також є питання вікових особливостей виявлення дитячих здібностей. У ранньому дитинстві творчість має переважно спонтанний характер і проявляється через гру, експериментування та уяву. Саме в цей період закладаються основи креативного мислення та формується здатність до символічного відображення дійсності. Дослідження розвитку художньої діяльності дітей свідчать, що процес становлення творчих здібностей

проходить кілька етапів – від елементарних графічних форм до більш складних композицій, що відображають індивідуальний стиль дитини [42].

Водночас сучасні науковці наголошують, що ранні прояви здібностей не завжди є надійним індикатором майбутньої обдарованості. У багатьох випадках високий рівень активності або інтересу до певної діяльності може знижуватися без належної підтримки. Це пов'язано з тим, що розвиток таланту потребує не лише природних задатків, а й систематичної практики, мотивації та соціального визнання.

У даному контексті особливого значення набуває роль середовища. Дані свідчать, що середовище, у якому перебуває дитина, є головним чинником, що або стимулює її творчу активність, або стримує її прояви. Освітнє середовище, яке стимулює самостійність, підтримує ініціативу та заохочує експериментування, сприяє розкриттю здібностей. Натомість надмірна стандартизація навчального процесу може обмежувати розвиток творчості, навіть у дітей із високим потенціалом [61].

Особливої уваги у сучасних дослідженнях набуває роль наставника. Педагог або керівник творчого колективу виступає і джерелом знань, і фасилітатором розвитку, який допомагає дитині усвідомити власні можливості та сформувати індивідуальну траєкторію розвитку. Ефективна педагогічна взаємодія передбачає підтримку автономії дитини, створення ситуацій успіху та стимулювання внутрішньої мотивації.

У цьому випадку важливо враховувати і соціально-емоційні аспекти розвитку обдарованих дітей. Дослідження показують, що здатність до саморегуляції та управління емоціями відіграє ключову роль у реалізації потенціалу. Наприклад, встановлено, що розвиток навичок управління стресом у обдарованих дітей позитивно впливає не лише на їх власний стан, але й на загальну атмосферу в сім'ї [80]. Що підкреслює важливість гармонійного розвитку особистості, а не лише інтелектуальних або творчих здібностей.

Окрему увагу у сучасних дослідженнях приділено ролі творчості як чинника формування ідентичності дитини. Через творчу діяльність дитина розвиває здібності, формує уявлення про себе, власні можливості та місце у соціальному середовищі. Дослідження з арттерапії підтверджують, що творчість сприяє формуванню позитивної «Я-концепції», розвитку впевненості та емоційної стійкості [64].

Сучасні європейські та американські дослідження також підкреслюють значення інтеграції творчості у процес навчання як засобу розвитку потенціалу обдарованих дітей. Зокрема, у дослідженнях, присвячених арттерапевтичним підходам у школах, доведено, що участь у творчих програмах сприяє підвищенню рівня психологічного благополуччя, розвитку самосвідомості та формуванню позитивного ставлення до навчання [57].

У сучасній науковій думці дитячий талант і обдарованість розглядаються як динамічне, багатокомпонентне явище, що формується у процесі взаємодії індивідуальних і соціокультурних чинників. Розвиток здібностей дитини залежить не лише від її природних задатків, а й від якості освітнього середовища, рівня педагогічної підтримки та можливостей для творчого самовираження. У даному контексті особливого значення набувають позашкільні освітні інституції, які створюють гнучке середовище для розвитку талантів. Саме у таких умовах творчість є і формою діяльності, і засобом особистісного становлення, що поєднує інтелектуальний, емоційний та соціальний розвиток дитини.

Таким чином, сучасні дослідження засвідчують, що ефективний розвиток дитячих талантів можливий лише за умови комплексного підходу, який враховує індивідуальні особливості дитини, підтримує її творчий потенціал і створює сприятливе середовище для самореалізації.

1.4. Позашкільні заклади як простір розвитку творчих здібностей дітей

Позашкільна освіта є важливим структурним компонентом сучасної освітньої системи, який забезпечує умови для всебічного розвитку особистості дитини, зокрема її творчого потенціалу. Вона функціонує як особливий соціально-педагогічний простір, що доповнює формальну освіту та сприяє розвитку здібностей, інтересів і талантів дітей у вільний від школи час.

Згідно із Законом України «Про позашкільну освіту», позашкільна освіта визначається як сукупність знань, умінь і навичок, які здобуваються дітьми у спеціалізованих закладах у позаурочний час [27]. Вона є невід'ємною складовою системи освіти України та спрямована на розвиток здібностей дітей у різних сферах – від науки і техніки до культури й мистецтва [26].

Ключовою особливістю позашкільної освіти є її орієнтація на особистість дитини. Основним об'єктом навчально-виховного процесу виступає не програма, а сама дитина – її інтереси, нахили, потреби та психофізичні особливості [28]. Такий підхід відповідає сучасним гуманістичним тенденціям у педагогіці та психології.

Позашкільні заклади мають багатoproфільну структуру. Вони включають різні напрями діяльності: художньо-естетичний, науково-технічний, еколого-натуралістичний, туристсько-краєзнавчий, спортивний, соціально-реабілітаційний тощо [30]. Така варіативність занять дає дітям змогу обирати саме те, що їм до душі, що сприяє глибшому залученню до творчого процесу та підвищує мотивацію. Суттєвою характеристикою є також рівнева організація творчих об'єднань: початковий, основний і вищий рівні. Це дозволяє поступово розвивати здібності – від первинного інтересу до професійної орієнтації та підтримки обдарованості [30].

У наукових дослідженнях підкреслюється, що позашкільна освіта створює умови для самореалізації особистості, формування творчого

мислення та розвитку креативності [7]. Вона виступає середовищем, де дитина може експериментувати, проявляти ініціативу та розкривати власний потенціал без жорстких рамок формального навчання.

Порівняно зі шкільною освітою, позашкільна має низку суттєвих переваг, які особливо важливі для розвитку творчих здібностей.

По-перше, це добровільність участі. Діти самостійно обирають гуртки чи секції, що значно підвищує рівень внутрішньої мотивації. На відміну від обов'язкових шкільних дисциплін, позашкільна діяльність базується на інтересах дитини, що є важливим чинником ефективного навчання.

По-друге, гнучкість освітнього процесу. У позашкільних закладах відсутня жорстка регламентація змісту навчання, що дозволяє педагогам адаптувати програми до індивідуальних потреб дітей. Це створює сприятливі умови для розвитку творчого мислення та нестандартних підходів до розв'язання завдань.

По-третє, практична спрямованість діяльності. Значна частина занять має прикладний характер (малювання, музика, технічне моделювання, театральна діяльність тощо), що сприяє розвитку креативності та формуванню практичних навичок. Дослідники відзначають, що саме така діяльність є ключовою для формування творчої особистості [7].

По-четверте, індивідуалізація навчання. У позашкільних закладах педагог має більше можливостей працювати з кожною дитиною окремо, враховуючи її рівень розвитку, здібності та темп навчання.

По-п'яте, емоційно сприятливе середовище. Позашкільний освітній простір характеризується меншим рівнем стресу завдяки відсутності традиційних шкільних методів контролю, наприклад оцінювання, контрольні роботи тощо. Це сприяє формуванню позитивного емоційного досвіду та розвитку внутрішньої мотивації до творчості.

Окрім цього, позашкільна освіта відіграє важливу роль у соціалізації дітей. Вона допомагає формувати комунікативні навички, вміння працювати в команді, відповідальність та ініціативність [25]. Таким чином, позашкільна

освіта не лише доповнює шкільну, а й виконує унікальні функції, які не можуть бути повністю реалізовані в межах формальної освіти.

Особливе місце у системі позашкільної освіти займають палаци та центри дитячої та юнацької творчості. Вони є багатофункціональними установами, які об'єднують різні напрями діяльності та забезпечують комплексний розвиток дітей.

В Україні функціонує значна кількість таких закладів – понад 600 установ, що охоплюють сотні тисяч дітей [31]. Вони виступають не лише освітніми, а й культурними центрами, що організовують виставки, конкурси, фестивалі, концерти та інші творчі заходи.

Палаци дитячої творчості забезпечують:

- розвиток художньо-естетичних здібностей (музика, образотворче мистецтво, хореографія);
- формування технічного мислення (конструювання, робототехніка);
- розвиток дослідницьких і наукових навичок;
- підтримку обдарованих дітей через спеціалізовані програми.

Важливою функцією цих закладів є раннє виявлення та підтримка талановитих дітей завдяки створенню сприятливих умов для поглибленого опанування майстерності, адже таким чином формують надійний фундамент для їх самовизначення. У науковій літературі підкреслюється, що позашкільні заклади, зокрема Палаци творчості, виступають важливим чинником культурного розвитку суспільства, оскільки вони формують творчу, активну та соціально відповідальну особистість [7].

Крім того, ці установи активно інтегруються у культурно-освітній простір громади, співпрацюючи зі школами, закладами культури, громадськими організаціями. Така взаємодія сприяє створенню єдиного освітнього середовища, орієнтованого на розвиток дитини.

Отже, позашкільні заклади є важливим середовищем розвитку творчих здібностей дітей. Саме поєднання індивідуального супроводу, свободи вибору занять та сприятливий психологічний мікроклімат є головними

передумовами для розвитку дитячої творчості, адже у порівнянні зі шкільною освітою, позашкільна має значні переваги у формуванні креативності, самостійності та мотивації до самореалізації.

Висновки до розділу 1

Отже, у було розглянуто теоретичні засади терапії творчістю як важливого напрямку сучасної психолого-педагогічної науки. Встановлено, що терапія творчістю є міждисциплінарним феноменом, який поєднує психологічні, педагогічні та мистецькі підходи і спрямований на розвиток особистості та її емоційного благополуччя. Доведено, що творчість виступає ефективним механізмом психоемоційного та особистісного розвитку дитини, сприяючи формуванню емоційного інтелекту, уяви, самосвідомості та комунікативних навичок. З'ясовано, що дитячий таланти і обдарованість мають динамічний характер і формуються під впливом природних задатків, освітнього середовища та педагогічної підтримки. Особливе значення у цьому процесі відіграє створення сприятливих умов для самовираження та розвитку творчого потенціалу дитини.

Приклад позашкільної освіти показано як ефективний простір для розвитку творчих здібностей, де забезпечується індивідуалізація навчання, свобода вибору діяльності та емоційно комфортне середовище. Саме Палаці дитячої творчості виступають важливими центрами виявлення, підтримки та розвитку дитячих талантів у культурно-освітньому просторі громади. Узагальнення теоретичних положень дозволяє зробити висновок, що інтеграція творчих терапевтичних підходів у позашкільну освіту створює оптимальні умови для гармонійного розвитку дитини.

РОЗДІЛ 2.

МЕТОДИКИ ТЕРАПІЇ ТВОРЧІСТЮ У РОЗВИТКУ ДИТЯЧИХ ТАЛАНТІВ

2.1. Основні напрями та форми терапії творчістю в роботі з дітьми

Терапія творчістю є міждисциплінарним напрямом психолого-педагогічної практики, який поєднує мистецьку діяльність із терапевтичним впливом на особистість дитини. Вона ґрунтується на ідеї, що творчість виступає природним способом самовираження дитини, через який вона може осмислювати власний досвід, емоції та взаємодію зі світом. У сучасних дослідженнях підкреслюється, що арттерапевтичні підходи є ефективними як у психокорекційній, так і в освітній діяльності, адже вони сприяють розвитку когнітивних, емоційних і соціальних навичок [41].

У терапії творчістю виділяють ряд основних напрямів, кожен із яких має власні методики, специфіку впливу та педагогічний потенціал. Адже арттерапія сприяє вираженню найглибших почуттів, побудові особистих історій та підвищенню самосвідомості дитини (рис. 1).

Рис. 1. Переваги використання арт-терапевтичного підходу

Деяким дітям важко висловлювати свої почуття словами, тому мистецтво може допомогти виразити їм себе. Використання мистецтва як інструменту релаксації або емоційної рефлексії стосується, перш за все, творчого процесу, а не кінцевого твору мистецтва.

- **Образотворча терапія або ізотерапія** є одним із найпоширеніших напрямів роботи з дітьми. Вона включає використання різних видів художньої діяльності, а саме: малювання, ліплення, колажу, аплікації тощо. Основна її особливість полягає у невербальному способі вираження внутрішніх переживань.

Дослідження свідчать, що арттерапія допомагає дітям знижувати рівень тривожності, регулювати емоції та формувати позитивну самооцінку [78]. Вона також сприяє розвитку дрібної моторики, уяви та асоціативного мислення.

Важливою функцією образотворчої терапії є діагностична. Через аналіз малюнків фахівець може виявити емоційні труднощі, внутрішні конфлікти або страхи дитини. Водночас творчий процес виступає як засіб їх поступового опрацювання. Педагогічний потенціал ізотерапії полягає у формуванні креативного мислення, розвитку самостійності та здатності до рефлексії. Дитина вчиться не лише відтворювати образи, але і створювати нові смисли, що є основою творчості.

- **Музична терапія** базується на використанні музики як засобу впливу на емоційний і психічний стан дитини. Вона може включати слухання музики, спів, гру на інструментах, імпровізацію.

Наукові дані підтверджують, що музична терапія позитивно впливає на емоційний розвиток, комунікативні навички та соціальну взаємодію дітей [39]. Цей підхід є найбільш дієвим для дітей із труднощами мовленнєвої комунікації, включно з випадками аутистичних розладів.

Музика стимулює діяльність різних ділянок мозку, що сприяє розвитку пам'яті, уваги та мислення. Крім того, вона має регулятивну функцію: може заспокоювати або активізувати дитину залежно від характеру музичного матеріалу. У педагогічному контексті музична терапія сприяє розвитку емоційного інтелекту, ритмічного відчуття, слуху та творчої ініціативи. Вона також формує навички колективної взаємодії, що є важливим для соціалізації дитини.

- **Драматерапія або театральна терапія** передбачає використання театральних засобів – рольової гри, імпровізації, інсценізації – для розвитку особистості дитини.

Цей напрям особливо ефективний у розвитку емоційної сфери, оскільки дозволяє дитині «прожити» різні ролі та ситуації. Через театральну діяльність дитина вчиться розуміти емоції інших людей, розвиває емпатію та соціальні навички. Згідно з дослідженнями, творчі терапії, що включають елементи гри та рольової взаємодії, сприяють розвитку комунікативних здібностей і формуванню навичок вирішення проблем [62]. Педагогічний

потенціал драматерапії полягає у розвитку мовлення, уяви, самовираження та впевненості в собі. Також цей метод ефективно нівелює страх публічних виступів, одночасно зміцнюючи соціальні навички дитини

- ***Хореографічна або танцювально-рухова терапія*** використовує рухи і танець як засіб вираження емоцій та психічних станів. Вона базується на ідеї єдності тіла і психіки. Цей вид терапії сприяє розвитку координації, тілесної свідомості та емоційної виразності. Через рух дитина може виражати ті почуття, які їй важко передати словами.

Дослідження показують, що творчі рухові практики позитивно впливають на фізичний і психоемоційний стан дітей, сприяють зниженню стресу та розвитку впевненості [66]. У педагогічному аспекті хореографічна терапія розвиває пластичність, ритмічність, дисципліну та естетичний смак. Вона також формує здатність до саморегуляції та самовираження через тіло.

- ***Літературна терапія*** охоплює використання художніх текстів (казок, оповідань, поезії) як засобу психологічного впливу. Однією з найпоширеніших її форм є казкотерапія. У наукових дослідженнях зазначається, що казкотерапія сприяє розвитку уяви, мовлення, моральних цінностей і емоційної сфери дитини [41].

Через ідентифікацію з персонажами дитина отримує можливість осмислити власні переживання, знайти моделі поведінки та способи вирішення проблем. Казка створює безпечний уявний простір, у якому дитина може опрацювати складні життєві ситуації.

Педагогічний потенціал літературної терапії полягає у формуванні світогляду, розвитку критичного мислення та здатності до рефлексії. Вона також допомагає розвивати емоційну чутливість і емпатію.

- У сучасній практиці все частіше використовуються ***інтегровані підходи***, які поєднують кілька видів творчої діяльності (наприклад, музика + рух + малювання). Такі підходи отримали назву «експресивна мистецька терапія». Вони забезпечують комплексний вплив на особистість дитини, активізуючи різні канали сприйняття та самовираження. Дослідження

показують, що інтеграція різних творчих методів сприяє глибшому емоційному опрацюванню досвіду та розвитку креативності [43].

Отже, терапія творчістю представлена різноманітними напрямками, серед яких провідними є образотворча, музична, театральна, хореографічна та літературна терапії. Кожен із цих видів має власну специфіку, але всі вони об'єднані спільною метою – створення умов для гармонійного розвитку дитини через творчість. Їхній педагогічний потенціал полягає у розвитку емоційної сфери, креативного мислення, комунікативних навичок та самосвідомості. Використання різних форм творчої терапії дозволяє індивідуалізувати підхід до дитини та максимально розкрити її таланти, що є ключовим завданням сучасної освіти і психологічної практики.

2.2. Методики розвитку дитячих талантів засобами образотворчої діяльності

Образотворча діяльність посідає особливе місце серед засобів розвитку дитячих талантів, оскільки поєднує пізнавальний, емоційний і творчий компоненти. У контексті терапії творчістю вона розглядається не лише як форма художньої активності, а як ефективний інструмент самовираження, психоемоційної регуляції та розвитку індивідуального стилю дитини. У сучасній психолого-педагогічній науці підкреслюється, що саме через візуальну творчість дитина найприродніше виражає свої внутрішні переживання, оскільки образотворення передує вербальним формам самовираження [54]. Це робить образотворчу діяльність важливим інструментом як розвитку здібностей, так і арттерапевтичного впливу.

Образотворча діяльність у розвитку дитячих талантів виконує не лише терапевтичну, але і діагностично-розвивальну функцію. Вона дозволяє виявити індивідуальні нахили дитини на ранніх етапах і створити умови для їх цілеспрямованого розвитку. Художньо-візуальна діяльність є проявом так званого просторово-візуального інтелекту, який потребує спеціального

стимулювання і підтримки у дитячому віці. Саме тому систематичне залучення дітей до образотворчої діяльності сприяє формуванню основ художнього таланту.

Взаємозв'язок основних видів образотворчої діяльності та їхнього впливу на розвиток дитячих талантів можна представити у вигляді схеми (рис. 2).

Рис. 2. Взаємозв'язки основних видів образотворчої діяльності

Малювання може виступати як базова методика розвитку творчих здібностей. Малювання у роботі з дітьми виступає як художня діяльність та як цілісна психолого-педагогічна технологія. Його цінність полягає у тому, що воно доступне дітям будь-якого віку та рівня підготовки, не потребує складних інструментів і дозволяє швидко включити дитину в творчий процес.

Малювання є найбільш доступною і універсальною формою образотворчої діяльності. Воно включає різноманітні техніки: роботу з олівцем, фарбами, пастеллю, фломастерами, нетрадиційні техніки

(монотипія, кляксографія, малювання пальчиками тощо). У процесі малювання відбувається поступовий перехід від спонтанного зображення до усвідомленої творчості. Це має важливе значення для розвитку таланту, оскільки дитина навчається не тільки виражати емоції, але і будувати художній образ. На ранніх етапах важливим є розвиток (рис. 3).

Рис. 3. Вплив малювання

З часом ці елементи трансформуються у більш складні вміння, серед яких стилізація, передача настрою, створення авторського задуму. Дослідники підкреслюють, що саме регулярна художня практика формує основу майбутньої креативної компетентності [76].

Важливо, що малювання розвиває дивергентне мислення – здатність генерувати різноманітні ідеї, що є ключовою характеристикою творчо обдарованих дітей.

У практиці саме терапії творчістю використовуються різні формати малювання:

- Спонтанне малювання, коли дитині не задається чітка тема. Така форма особливо є ефективною для діагностики емоційного стану, оскільки дитина несвідомо переносить на папір внутрішні переживання. Наприклад, переважання темних кольорів, хаотичних ліній або замкнених форм може свідчити про напруження або тривожність.

- Малювання емоцій (наприклад: «намалювати свій страх», «як виглядає радість»). Ця методика допомагає дитині навчитися розпізнавати і називати свої почуття, що є основою розвитку емоційного інтелекту.

- Проективне малювання (малюнок сім'ї, себе, будинку тощо). Воно широко використовується у психології як спосіб виявлення внутрішніх переживань і особливостей сприйняття світу [54].

- Нетрадиційні техніки (кляксографія, малювання ниткою, пальчикове малювання). Вони знімають страх «зробити неправильно» і стимулюють експериментування. Це особливо важливо для дітей, які бояться оцінювання або мають занижену самооцінку.

Однією з ефективних методик є вільне *тематичне малювання*, коли дитині пропонується створити зображення на певну тему (наприклад, «Мій настрій», «Моя мрія», «Світ фантазії»). Такий підхід сприяє розвитку уяви та емоційного самовираження. Дослідження показують, що вільне малювання допомагає знижувати рівень тривожності та сприяє формуванню позитивного образу «Я».

Іншою важливою практикою є *інтуїтивне малювання*, яке не передбачає чітких інструкцій або оцінювання результату. Воно орієнтоване на процес, а не на кінцевий результат. За даними іноземних досліджень, такий підхід активізує правопівкульні процеси, пов'язані з креативністю та емоційною сферою [54].

Малювання також має значний педагогічний потенціал у розвитку дрібної моторики, просторового мислення, кольорового сприйняття та композиційних навичок. Водночас воно створює умови для формування індивідуального стилю, оскільки кожна дитина використовує власні способи зображення та символізації.

З педагогічної точки зору, малювання розвиває не лише художні навички, але і здатність до символізації, тобто вміння передавати складні ідеї через образи. Це є ключовою характеристикою творчого мислення.

Ліплення як засіб сенсомоторного та емоційного розвитку. Ліплення відрізняється від інших видів творчості тим, що включає активний тілесний компонент. Дитина не просто створює образ, а буквально «проживає» його через дотик, натискання, форму. Це робить ліплення особливо ефективним у роботі з емоційною сферою.

Ліплення (з глини, пластиліну, тіста тощо) є особливо ефективним видом діяльності для розвитку сенсомоторних навичок і тілесно-емоційної сфери дитини. Воно передбачає активну взаємодію з матеріалом, що має терапевтичний ефект.

У практиці використовуються наступні методики:

- Вільне ліплення – дитина самостійно обирає, що створювати. Це сприяє розвитку фантазії та внутрішньої мотивації.
- Ліплення образів емоцій – наприклад, створення фігури «злості» або «радості». Після цього часто проводиться обговорення, наприклад, яка вона на дотик, форма, розмір. Це допомагає дитині усвідомити свої переживання.
- Трансформаційна техніка – дитині пропонують змінити створений образ (наприклад, перетворити «страх» на «щось безпечне»). Цей метод ефективний у терапевтичному плані, оскільки сприяє формуванню в дитини здатності керувати власними емоціями.
- Сюжетне ліплення – створення цілих композицій (сцени з життя, фантастичні історії). Це розвиває уяву, навички планування та послідовності дій.

Особливу роль відіграє тактильний контакт із матеріалом. Як зазначають дослідники, робота з глиною або пластиліном активізує сенсорні процеси і сприяє зниженню психоемоційного напруження [79].

Методика ліплення часто використовується для зняття емоційної напруги. Робота з пластичними матеріалами дозволяє дитині «вивільнити» накопичені емоції через рух і тактильні відчуття. У дослідженнях зазначається, що тактильна взаємодія з матеріалом сприяє зниженню рівня

стресу та агресії [79]. Однією з поширених практик є створення образів внутрішніх станів (наприклад, «Мій страх», «Моя радість»). Такий підхід допомагає дитині усвідомити власні емоції та навчитися їх регулювати.

Під час ліплення дитина освоює принципи об'єму і форми; вчиться мислити у трьох вимірах; розвиває здатність до трансформації образу. Ці навички є базовими для таких сфер, як архітектура, дизайн, інженерія. Як зазначається у дослідженнях, робота з об'ємними формами сприяє розвитку аналітичного та творчого мислення одночасно. Ліплення також розвиває просторове мислення, уяву, координацію рухів і здатність до тривимірного моделювання. У процесі роботи дитина вчиться планувати, експериментувати та доводити задум до завершення, що є важливими компонентами творчої діяльності. Ліплення також допомагає дітям, які мають труднощі з вербалізацією емоцій, оскільки дозволяє «розказати руками».

Колаж як метод розвитку асоціативного мислення. Створення колажів має особливу цінність у розвитку творчості, оскільки поєднує різні види діяльності та стимулює нестандартне мислення. Ця діяльність не передбачає «правильного» результату, що знижує тривожність і страх помилки.

Колаж особливо корисний для дітей, які не впевнені у своїх художніх здібностях, оскільки він не потребує навичок малювання. Це створює ситуацію успіху, що є важливим фактором розвитку мотивації. Як зазначає Л. Ханс, робота з образами та символами у колажі сприяє розвитку глибинного рівня мислення і самопізнання [47].

Створення колажів у розвитку талантів виступає як інструмент формування нестандартного мислення та здатності до комбінування ідей. Дитина, створюючи колаж, фактично працює як дизайнер, адже відбувається поєднання різних образів, створення нових значень, експериментування з формою і змістом. Це сприяє розвитку креативної гнучкості — уміння бачити альтернативні варіанти та знаходити нестандартні рішення. Колаж також

допомагає дітям усвідомити власні інтереси та уподобання, що є важливим етапом у формуванні індивідуальної творчої траєкторії.

На практиці застосовуються наступні форми:

- Тематичний колаж (наприклад, «Мій ідеальний день», «Я у майбутньому»). Це допомагає дитині формувати цілі та усвідомлювати власні бажання.
- Колаж емоційного стану – дитина підбирає зображення, кольори, фактури, які відповідають її настрою. Така діяльність сприяє розвитку емоційної грамотності.
- Колаж-історія – створення композиції з подальшим складанням розповіді. Це поєднує візуальну і вербальну творчість, розвиває мовлення та уяву.
- Груповий колаж – спільна робота кількох дітей. Вона формує навички співпраці, вміння домовлятися і враховувати думку інших.

Колажна техніка передбачає створення композицій із різноманітних матеріалів (паперу, тканини, природних матеріалів тощо). Вона поєднує елементи малювання, аплікації та конструювання. Методика колажу є особливо цінною для розвитку асоціативного та образного мислення, оскільки дитина вчиться поєднувати різні елементи в єдину композицію, створювати нові смисли. За даними досліджень, колаж стимулює креативність і здатність до символізації [47].

Однією з ефективних практик є колаж «Мій внутрішній світ», де дитина відображає свої переживання через підбір образів і кольорів. Така діяльність сприяє самопізнанню та розвитку емоційної чутливості.

Колаж також є доступним для дітей з різним рівнем художніх здібностей, оскільки не вимагає спеціальних навичок малювання. Це створює ситуацію успіху та підвищує впевненість у власних можливостях.

Вільна творчість як умова формування індивідуального стилю. Якщо розглядати розвиток дитячих талантів у довготривалій перспективі, саме вільна творчість є ключовим фактором їх становлення. Вона створює умови

для переходу від наслідування до авторської творчості. Вільна творчість є ключовою умовою розвитку справжнього творчого потенціалу дитини. Вона передбачає мінімальне втручання дорослого і максимальну свободу самовираження.

У процесі вільної діяльності дитина експериментує з різними техніками, шукає власні способи самовираження, формує індивідуальну художню мову. Саме в таких умовах формується індивідуальний стиль, що свідчить про розвиток загальних здібностей у яскраво виражений талант. На практиці це реалізується через:

- Відкриті творчі завдання (без зразка і чітких інструкцій);
- Вільний вибір матеріалів (дитина сама вирішує, чим працювати);
- Відсутність оцінювання або його заміна на підтримувальний зворотний зв'язок;
- Створення творчого середовища (доступ до різних матеріалів, простір для експерименту).

У процесі вільної творчості поступово формується індивідуальний стиль дитини. Він проявляється у виборі кольорів, тем, композицій, способів зображення. Важливо, що цей стиль не можна нав'язати – він виникає природно в умовах підтримки і свободи.

Особливе значення у розвитку дитячих талантів має вільна творча діяльність, яка не обмежується чіткими інструкціями чи шаблонами. У такій діяльності дитина отримує можливість самостійно обирати тему, матеріали та спосіб виконання.

Дослідники підкреслюють, що надмірна регламентація творчого процесу може обмежувати розвиток креативності. Так за дослідженнями М. Рунко, саме свобода у творчості є ключовим чинником розвитку дивергентного мислення – здатності генерувати оригінальні ідеї [63]. Натомість вільна творчість стимулює дивергентне мислення, уяву та оригінальність.

У цій методиці педагог виступає не як контролер, а як фасилітатор, який підтримує ініціативу дитини та створює сприятливе середовище для творчості. Це відповідає сучасним підходам до особистісно орієнтованого навчання.

Саме у вільній творчості найбільш яскраво проявляється індивідуальний стиль дитини – сукупність її унікальних способів самовираження, вибору кольорів, форм і сюжетів. Формування такого стилю є важливим показником розвитку творчого потенціалу. У таких умовах дитина починає орієнтуватися не на зовнішню оцінку, а на власні відчуття і інтереси. Це сприяє формуванню внутрішньої мотивації, яка є основою розвитку таланту.

Вплив образотворчої діяльності на емоційний стан дитини

Численні дослідження підтверджують позитивний вплив образотворчої діяльності на психоемоційний стан дітей. Вона сприяє:

- зниженню рівня тривожності та стресу;
- розвитку емоційної регуляції;
- формуванню позитивної самооцінки;
- підвищенню рівня психологічного благополуччя [68].

Творчий процес дозволяє дитині безпечно виражати складні емоції, що є особливо важливим у періоди вікових криз або психоемоційних труднощів. Крім того, він сприяє розвитку рефлексії та усвідомлення власних переживань.

Отже, розглянуті методики – малювання, ліплення, колаж і вільна творчість – мають спільну основу: вони створюють безпечний простір для самовираження і розвитку. Водночас кожна з них активізує різні аспекти розвитку:

- малювання – образне мислення і емоційне самовираження;
- ліплення – тілесно-сенсорний і глибинний емоційний досвід;
- колаж – асоціативне і символічне мислення;

- вільна творчість – індивідуальність і креативність.

Разом означені методики формують цілісну систему розвитку дитячих талантів, яка поєднує терапевтичний і педагогічний вплив. Важливо підкреслити, що у сучасній педагогіці терапія творчістю і розвиток талантів не розглядаються як окремі процеси. Навпаки, ці методики взаємодоповнюють один одного, мають терапевтичний та розвивальний компонент.

Рис. 4. Значення образотворчих методик

Терапевтичний компонент	Розвивальний компонент
забезпечує емоційну безпеку	формує навички і вміння
знижує страх помилки	стимулює креативність
підтримує самооцінку	сприяє становленню таланту

Поєднання цих підходів створює оптимальні умови для гармонійного розвитку дитини, де творчість виступає як засіб самовираження і самореалізації.

Образотворча діяльність є потужним засобом розвитку дитячих талантів у контексті терапії творчістю. Малювання, ліплення, колаж і вільна творчість виступають ефективними методиками, які поєднують розвиток креативності з психоемоційною підтримкою дитини. Їх використання сприяє формуванню художніх навичок, розвитку особистості загалом – її уяви, мислення, емоційної сфери та індивідуального стилю. Саме тому образотворча діяльність є важливим компонентом сучасних педагогічних і терапевтичних практик, спрямованих на розкриття потенціалу кожної дитини.

2.3. Театрально-ігрові та музичні методики як інструмент творчої терапії

Театрально-ігрові та музичні методики посідають важливе місце у системі терапії творчістю, оскільки поєднують емоційне самовираження, тілесну активність і соціальну взаємодію. На противагу образотворчій діяльності, такі практики мають більш динамічний і комунікативний характер, завдяки чому краще стимулюють розвиток емоційного інтелекту, творчого мислення та соціальних навичок.

У сучасній науковій літературі зазначається, що інтеграція театральних і музичних практик у роботу з дітьми сприяє гармонійному розвитку особистості, оскільки охоплює когнітивну, емоційну і тілесну сфери. Ці методики створюють умови для безпечного проживання емоцій і розвитку творчої ініціативи.

У діяльності Палаців дитячої та юнацької творчості театрально-ігрові та музичні методики набувають особливого значення, оскільки реалізуються і як засіб терапії, і як система розвитку творчих здібностей й формування таланту дитини.

На відміну від чисто терапевтичного середовища, у позашкільних закладах ці методики інтегруються в освітній процес і спрямовані на довготривалий розвиток обдарованості. Тут дитина має можливість систематично вдосконалювати свої здібності, брати участь у виступах, конкурсах, фестивалях, що є важливим фактором становлення творчої особистості.

Драматерапія базується на використанні елементів театального мистецтва – ролі, сюжету, імпрровізації, сценічної дії – з метою розвитку особистості дитини, як засіб емоційного та соціального розвитку. Вона поєднує психологічний і педагогічний підходи, створюючи простір для символічного проживання досвіду.

Основними методиками драматерапії є:

- Рольова гра – дитина «приміряє» різні соціальні ролі (герой, друг, учитель, казковий персонаж). Це дозволяє їй розширити поведінковий репертуар і навчитися розуміти інших.
- Інсценізація казок і історій – допомагає структурувати досвід і розвивати сюжетне мислення.
- Імпровізаційні вправи – сприяють розвитку спонтанності та гнучкості мислення.

У Палацах дитячої творчості драматерапія часто трансформується у театральну діяльність, яка поєднує елементи терапії та професійної підготовки. У цьому контексті важливими є поєднання різних елементів (рис. 5), що представлені нижче.

Рис. 5. Поєднання терапії та професійної підготовки

Такі види діяльності сприяють розвитку акторських здібностей, сценічної культури та художнього мислення. Водночас вони зберігають терапевтичний ефект, оскільки дозволяють дитині проживати різні емоційні стани у безпечному середовищі.

Як вказують дослідники, драматерапія дає можливість дитині безпечно досліджувати складні емоції через символічну дію, що має виражений терапевтичний ефект [51]. Важливою перевагою драматерапії є її здатність розвивати емпатію та соціальне розуміння. Дитина, виконуючи роль, вчиться бачити ситуацію з іншої точки зору, що є важливим для формування емоційного інтелекту.

Рольова гра як базова форма творчої терапії. Рольова гра є природною формою діяльності дитини і водночас ефективним інструментом терапії творчістю. Вона дозволяє дитині моделювати різні життєві ситуації та експериментувати з поведінкою.

У системі позашкільної освіти рольові ігри поступово ускладнюються і переходять від спонтанної гри до структурованої творчої діяльності. В Палацах дитячої творчості вони використовуються для розвитку акторських навичок, формування сценарного мислення, підготовки до театральних виступів. Діти не лише виконують ролі, а й часто беруть участь у створенні сценаріїв, що сприяє розвитку креативного письма і сюжетного мислення.

За дослідженнями Л. Виготського, саме у грі формується зона найближчого розвитку, де дитина може проявити здібності, які ще не реалізуються у звичайній діяльності [53].

На практиці використовуються наступні види рольових ігор:

- Соціально-побутові ігри («сім'я», «школа», «магазин»), які допомагають засвоювати соціальні ролі;
- Ігри з казковою тематикою, що сприяють розвитку уяви та символічного мислення;
- Проблемно-орієнтовані ігри, у яких дитина шукає способи вирішення певної ситуації.

Дослідження показують, що рольова гра сприяє розвитку саморегуляції, мовлення та креативності [35]. Вона також допомагає дитині опрацьовувати внутрішні конфлікти у безпечному середовищі. Педагогічний потенціал рольової гри полягає у формуванні здатності до співпраці, відповідальності та самовираження.

Імпровізація є ключовим елементом театральної та музичної діяльності, адже впливає на розвиток спонтанності та креативності. Вона передбачає створення нових образів, рухів або звуків без попередньої підготовки.

У позашкільних закладах імпровізація використовується і як вправа, і як важливий компонент формування індивідуального стилю виконавця.

Систематичні імпровізаційні вправи на імпровізацію допомагають вихованцям набутти сценічної впевненості, навчитися миттєво реагувати на ситуацію та мислити оригінально. Це особливо важливо для дітей, які беруть участь у конкурсах і виступах, де необхідна творча гнучкість і самостійність.

Як підкреслює Віола Сполін, імпровізація формує здатність діяти творчо «тут і зараз», що є основою сценічної майстерності? імпровізація є потужним засобом розвитку творчої свободи і спонтанності [67]. Імпровізаційні вправи допомагають долати страх помилки та розвивають гнучкість мислення. Для дітей це особливо важливо, оскільки дозволяє діяти без страху оцінювання, що сприяє розкриттю їхнього творчого потенціалу.

У роботі з дітьми імпровізація реалізується через вербальні імпровізації (придумування історій, діалогів); рухові імпровізації (вираження настрою через рух), музичні імпровізації (створення ритмів, мелодій).

Музична терапія включає широкий спектр практик, до яких належать слухання музики, спів, ритмічні вправи, гра на інструментах. Вона впливає на емоційний стан дитини через ритм, мелодію та гармонію. У Палацах дитячої творчості музичні практики мають системний характер і спрямовані на розвиток музичних здібностей і виконавської майстерності. Вони включають: вокальні тренування, ансамблевий спів, ритмічні вправи, елементи музичної імпровізації. У процесі таких занять розвиваються музичний слух, відчуття ритму, вокальні дані, сценічна культура.

За даними досліджень Edwin Gordon, раннє залучення до музичної діяльності є ключовим фактором розвитку музичних здібностей [45].

Основні методики:

- Вокальні вправи (спів, інтонаційні ігри), які розвивають дихання, голос і емоційне самовираження;
- Ритмічні вправи (плескання, використання простих інструментів), що сприяють розвитку координації та уваги;
- Слухання музики з подальшим обговоренням, яке формує емоційну чутливість.

За даними досліджень, музична терапія сприяє зниженню тривожності та покращенню соціальної взаємодії [44]. Особливе значення має активна участь дитини у створенні музики, а не лише її сприйняття. Це сприяє розвитку креативності та внутрішньої мотивації. Крім того, музична діяльність у колективі (хор, ансамбль) сприяє формуванню відчуття гармонії і взаємодії, що є важливим як для творчості, так і для соціального розвитку.

Значення колективної творчості. Колективна творчість є важливою складовою театральних і музичних методик. Вона передбачає спільну діяльність дітей у процесі створення вистав, музичних композицій або ігор.

У Палацах дитячої творчості особливу увагу приділяють колективним формам діяльності, тобто театральним студіям, вокальним ансамблям, творчим гурткам. Колективна творчість формує навички командної роботи, розвиває відповідальність, стимулює взаємне навчання дітей. Водночас вона створює умови для прояву індивідуального таланту у спільному продукті (вистава, концерт, проєкт). У такій діяльності формуються: комунікативні навички, здатність до співпраці, відповідальність за спільний результат, навички взаємопідтримки. Дослідники підкреслюють, що групова творча діяльність сприяє соціалізації та розвитку емоційної компетентності [65]. Колективна творчість також створює відчуття приналежності до групи, що є важливим для психологічного благополуччя дитини.

Тілесна свобода як умова творчого самовираження. Важливим аспектом театральних і музичних методик є розвиток тілесної свободи. Вона означає здатність дитини вільно використовувати рух, жести, міміку для вираження емоцій і думок. У практиці це реалізується через: рухові ігри, вправи на розслаблення і координацію, танцювально-рухові імпровізації.

Як зазначають дослідники, рух є природною мовою емоцій, і його використання сприяє глибшому самовираженню [37]. Тілесна свобода допомагає дитині позбутися внутрішніх затисків, підвищує впевненість у собі та сприяє розвитку цілісної особистості.

Таким чином, театральні-ігрові та музичні методики виконують подвійне завдання. З одного боку, вони сприяють психоемоційному розвитку дитини, а з іншого – виступають ефективним інструментом виявлення, підтримки і розвитку творчих талантів. Їх системне використання дозволяє впливати на формування сценічних, музичних та комунікативних здібностей; розвиток індивідуального стилю; забезпеченні умов для творчої самореалізації. Вагому роль відіграє спільна творчість, яка сприяє соціалізації та відчуттю приналежності, а також тілесна розкутість як інструмент емоційного самовираження. У сукупності ці методики створюють умови для гармонійного розвитку дитячих талантів і реалізації потенціалу кожної дитини. У цьому випадку Палаці дитячої творчості є унікальним середовищем, у якому поєднуються терапевтичні та освітні підходи, що сприяє гармонійному розвитку обдарованої особистості.

Висновки до розділу 2

Отже, було проаналізовано основні методики терапії творчістю, які застосовуються у розвитку дитячих талантів. Встановлено, що різні напрями творчої терапії – образотворчий, музичний, театральний, хореографічний та літературний – мають значний педагогічний і розвивальний потенціал та сприяють гармонійному становленню особистості дитини. Особливу увагу приділено образотворчим методикам, адже через малювання, ліплення, колаж і вільну творчість забезпечується розвиток уяви, мислення, емоційної сфери та формування індивідуального стилю. Ці види діяльності сприяють психоемоційній стабілізації, виступають ефективним інструментом виявлення та розвитку художніх здібностей.

Театральні-ігрові та музичні методики розглянуто як важливі засоби формування комунікативних, сценічних і музичних навичок, що є основою розвитку творчо обдарованої особистості. Визначено, що їх використання у діяльності Палаців дитячої творчості забезпечує поєднання терапевтичного

впливу та цілеспрямованого розвитку талантів у творчому середовищі колективу. Узагальнення матеріалу дозволяє стверджувати, що системне використання різних методик створює сприятливі умови для розкриття потенціалу дітей, розвитку їхніх здібностей і формування стійкого інтересу до творчої діяльності.

РОЗДІЛ 3.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧОСТІ У РОЗВИТКУ ДИТЯЧИХ ТАЛАНТІВ

3.1. Управління закладами позашкільної освіти (на прикладі діяльності Броварського Палацу дитячої творчості)

Нині позашкільна освіта отримує особливого значення як важливого компоненту системи безперервної освіти та соціокультурного розвитку дітей і молоді. Стрімкі суспільні трансформації, цифровізація, інформаційне перенасичення, зміни у сфері комунікації та виклики воєнного часу зумовлюють необхідність створення для дітей такого освітнього середовища, яке б не лише забезпечувало здобуття знань, а й сприяло розвитку творчих здібностей, емоційного інтелекту, навичок комунікації та соціальної адаптації. Саме тому заклади позашкільної освіти сьогодні розглядаються не як додаткова форма дозвілля, а як повноцінний простір особистісного розвитку дитини.

У наукових дослідженнях позашкільна освіта визначається як важливий механізм підтримки дитячої обдарованості, творчої самореалізації та професійного самовизначення молоді [4]. Її особливість полягає у добровільності участі, можливості вибору напряму діяльності відповідно до інтересів дитини, менш формалізованому освітньому середовищі та високому рівні творчої свободи. Саме тому позашкільна освіта здатна значно ефективніше реагувати на індивідуальні потреби вихованців, ніж традиційна система формальної освіти.

Попереднім освітнім омбудсменом та педагогом Сергій Горбачовим наголошується, що позашкільна освіта виконує важливу соціальну функцію, оскільки залучення дітей до творчої діяльності зменшує ризики підліткової девіантної поведінки та сприяє конструктивному використанню вільного часу [5]. В умовах активного впливу цифрового середовища це набуває особливої актуальності. Позашкільна діяльність дозволяє переводити

віртуальне спілкування у реальні соціальні контакти, сприяє розвитку комунікабельності, емоційної стійкості та здатності працювати в колективі.

Особливу роль у сучасних умовах відіграють заклади позашкільної освіти художньо-естетичного спрямування, адже саме мистецтво стає одним із найефективніших інструментів емоційної стабілізації дітей, розвитку їх творчої активності та формування внутрішньої мотивації. Через участь у театральних постановках, музичних колективах, художніх студіях та хореографічних ансамблях дитина не лише розвиває певні здібності, але і отримує можливість самовираження, соціальної інтеграції та психологічного розвантаження.

У даному випадку важливе місце займає Палац творчості дітей та юнацтва Броварської міської ради, який є одним із провідних закладів позашкільної освіти Київської області. Його діяльність спрямована на організацію гурткової роботи, створення сучасного культурно-освітнього простору, у якому дитина має можливість реалізувати свої здібності, відчувати підтримку творчого середовища та сформувати власну траєкторію подальшого розвитку.

Місто Бровари є одним із найбільш динамічних міст Київської області, що активно розвивається в економічному, освітньому та культурному напрямках. Гарне географічне розташування, розвинена інфраструктура, міжнародна співпраця з містами-побратимами та активне культурне життя створюють сприятливі умови для функціонування закладів позашкільної освіти. У структурі культурно-освітнього середовища міста функціонують бібліотеки, мистецькі школи, спортивні заклади, культурні центри та заклади позашкільної освіти, серед яких особливе місце займає обраний для аналізу Палац творчості дітей та юнацтва.

ПТДЮ є багатопрофільним закладом позашкільної освіти, діяльність якого спрямована на забезпечення творчого, інтелектуального та соціального розвитку дітей різного віку. Заклад функціонує відповідно до принципів гуманізму, доступності, добровільності та орієнтації на інтереси дитини. У

Статуті закладу наголошується, що його діяльність будується на принципах рівності умов для розвитку здібностей і талантів кожної дитини, зв'язку з національною культурою та пріоритетності загальнолюдських цінностей .

У 2025/2026 навчальному році в Палаці творчості функціонує 41 гуртки, з яких 10 інклюзивного спрямування, у яких займається 1863 вихованців, а освітній процес забезпечують 65 педагогів (*Додаток А*). Така кількість дітей є свідченням популярності закладу серед населення громади, а також високого рівня довіри до його діяльності. Педагогічний колектив закладу складається з досвідчених фахівців, серед яких є відмінники освіти України, керівники гуртків-методисти, лауреати галузевих нагород та педагоги, які мають високий авторитет у сфері позашкільної освіти.

Управління діяльністю Палацу творчості здійснюється відповідно до сучасних підходів освітнього менеджменту. У наукових дослідженнях управління закладами позашкільної освіти розглядається як комплексний процес планування, організації, мотивування, контролювання та регулювання діяльності закладу [11]. Сучасний керівник закладу позашкільної освіти повинен здійснювати адміністративне управління, а також бути ініціатором творчих та інноваційних процесів. Так, дослідники менеджменту освіти наголошують, що сучасне управління у сфері позашкільної освіти повинно мати креативний характер, оскільки саме творчий підхід дозволяє закладу адаптуватися до швидких соціальних змін та потреб дітей [8]. Особливої актуальності це набуває в умовах воєнного стану, коли заклади позашкільної освіти змушені швидко змінювати форми організації освітнього процесу, поєднуючи очне, дистанційне та змішане навчання.

Броварський Палац творчості дітей та юнацтва демонструє приклад такої адаптивної моделі управління. Організація діяльності закладу ґрунтується на поєднанні традиційних мистецьких практик із сучасними освітніми технологіями, використанні інноваційних форм роботи та орієнтації на потреби громади. Значна увага приділяється створенню

безпечного освітнього середовища, підтримці психоемоційного стану дітей та розвитку інклюзивної освіти.

Одним із основних напрямів діяльності Палацу є художньо-естетичний, який охоплює хореографічні, театральні, вокальні та образотворчі колективи. Саме цей напрям є найпотужнішим у структурі закладу. Художньо-естетична діяльність у ПТДЮ не обмежується лише навчанням та відпрацюванням технічних навичок. Вона спрямована на формування естетичного смаку, творчого мислення, емоційної виразності та культурної ідентичності дитини.

Ефективність діяльності закладу позашкільної освіти значною мірою залежить від особливостей його організаційної структури, системи управління та здатності забезпечити взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу. У сучасних умовах управління закладом позашкільної освіти передбачає не лише адміністративний контроль, а й створення такого освітнього середовища, у якому дитина може максимально реалізувати власний творчий потенціал. Саме тому структура Палацу творчості дітей та юнацтва Броварської міської ради побудована таким чином, щоб забезпечувати комплексний розвиток особистості через поєднання різних напрямів освітньої, творчої, культурної та виховної діяльності.

Управління закладом здійснюється директором, який координує роботу всіх структурних підрозділів та забезпечує реалізацію основних стратегічних напрямів розвитку ПТДЮ. Директором закладу є Павлученко Валентина Зіновіївна, яка має відзнаку «відмінник освіти України». Важливо зазначити, що сучасний керівник закладу позашкільної освіти виконує адміністративні функції, є організатором творчого середовища, мотиватором педагогічного колективу та координатором інноваційних процесів. У наукових дослідженнях управління закладами освіти наголошується, що ефективний освітній менеджмент повинен ґрунтуватися на принципах гнучкості, креативності, стратегічного планування та підтримки педагогічних ініціатив [9].

Організаційна структура Палацу творчості складається з адміністративного апарату, педагогічного колективу, методичних об'єднань, психологічної служби, системи гуртків та творчих колективів, а також окремих структурних підрозділів, серед яких особливе місце займає Міський територіальний осередок Малої академії наук України. Означена структура дозволяє забезпечити багатoproфільність діяльності закладу та охопити різні напрями розвитку дітей і молоді.

ПТДЮ функціонує як комплексний заклад позашкільної освіти за кількома напрямками: художньо-естетичним, гуманітарним, науково-технічним, дослідницько-експериментальним та фізкультурно-оздоровчим. Крім того, у структурі закладу представлені еколого-натуралістичний, туристсько-краєзнавчий, військово-патріотичний та соціально-реабілітаційний напрями, що відображено у внутрішній системі організації позашкільної освіти Палацу. Така багатогранність діяльності забезпечує можливість кожній дитині знайти сферу, яка відповідає її інтересам, здібностям та особистісним потребам.

Найбільш розвиненим напрямом діяльності Палацу є художньо-естетичний. Це пояснюється тим, що саме мистецька діяльність є одним із найефективніших інструментів розвитку творчого потенціалу дитини. У межах цього напрямку функціонують вокальні, театральні, хореографічні та образотворчі гуртки, які забезпечують систематичний творчий розвиток вихованців. Через участь у художніх колективах діти здобувають певні виконавські навички, навчаються працювати в команді, взаємодіяти з аудиторією, висловлювати власні емоції та формувати індивідуальний творчий стиль.

Особливістю організації освітнього процесу в Палаці творчості є принцип добровільності вибору діяльності. У Статуті закладу зазначено, що Палац організовує роботу з дітьми та юнацтвом на основі вільного вибору напрямів діяльності відповідно до інтересів вихованців, а також у взаємодії з батьками, громадськими організаціями та іншими соціальними партнерами.

Такий підхід відповідає сучасним принципам дитиноцентризму, коли освітній процес орієнтується не лише на передачу знань, а й на розвиток особистості дитини та підтримку її творчої ініціативи. Важливим напрямом діяльності Палацу є *робота з різними віковими категоріями дітей*. У закладі займаються вихованці дошкільного віку, молодшого, середнього та старшого шкільного віку (Додаток А). Це дозволяє забезпечити безперервність творчого розвитку дитини: від перших спроб самовираження у молодшому віці до усвідомленої творчої діяльності та професійного самовизначення у старшому. Організація гурткової роботи здійснюється з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей, що сприяє більш ефективному розкриттю їх здібностей.

Сучасна позашкільна освіта все більше орієнтується на компетентнісний підхід, який передбачає формування не лише спеціальних навичок, а й так званих «soft skills» – комунікабельності, креативності, здатності працювати в колективі, емоційної стійкості та навичок самопрезентації. Саме тому діяльність Палацу творчості має комплексний характер і поєднує освітню, виховну, культурну та соціальну складові.

Окрему роль у діяльності ПТДЮ відіграють творчі колективи, які є важливим інструментом розвитку дитячих талантів та культурної репрезентації громади. Частина колективів має почесні звання «народний художній колектив» та «зразковий художній колектив». Серед них особливої уваги заслуговують хореографічний ансамбль «Галатея», ансамбль спортивно-бального танцю «Елеріна», театр народної пісні «Слов'яночка», ансамбль народного танцю «Броварчаночка» та інші творчі об'єднання, які є знаними не лише у межах громади, а й за її межами.

Участь дітей у творчих колективах сприяє формуванню виконавської майстерності, сценічної культури, відповідальності та навичок колективної взаємодії. Крім того, саме колективна творчість допомагає дітям розвивати соціальні зв'язки та почуття приналежності до творчої спільноти. Для багатьох вихованців Палац творчості стає не лише місцем навчання, а

простором емоційної підтримки, самореалізації та формування життєвих цінностей.

Важливою складовою організації діяльності закладу є *активна концертна та фестивальна діяльність*. Вихованці Палацу регулярно беруть участь у міських, всеукраїнських та міжнародних конкурсах і фестивалях, демонструючи високий рівень підготовки. З 2020 по 2025 рік понад 2000 вихованців закладу стали переможцями більше ніж 150 конкурсів різного рівня. Творчі колективи Палацу представляли українську культуру в Польщі, Іспанії, Нідерландах, Великобританії, Латвії, Естонії, Болгарії, Туреччині, США та інших країнах. Це свідчить про високий рівень організації роботи закладу та його вагомий внесок у популяризацію української культури на міжнародному рівні.

Водночас діяльність Палацу творчості не обмежується лише гуртковою роботою. Заклад активно організовує культурно-мистецькі заходи для всієї громади. Традиційними стали фестивалі та творчі програми «Різдвяні дзвони», «Великодні дзвони», конкурсно-розважальна програма «Love is...» та інші культурні події, які об'єднують дітей, батьків і педагогів у спільному творчому просторі. Саме через такі заходи Палац творчості виконує функцію важливого культурного центру громади та сприяє розвитку локальної культурної ідентичності.

Таким чином, діяльність Броварського Палацу творчості дітей та юнацтва демонструє, що сучасний заклад позашкільної освіти є не лише місцем організації творчого дозвілля дітей, а багатофункціональним освітньо-культурним середовищем, у якому поєднуються навчальна, виховна, соціальна та психологічна складові. Багатопрофільна структура закладу, різноманітність напрямів діяльності, функціонування творчих колективів, науково-дослідницьких секцій та інклюзивних практик створюють умови для комплексного розвитку особистості дитини та підтримки її творчої обдарованості.

Особливого значення у діяльності Палацу творчості набуває використання мистецьких і творчо-терапевтичних підходів, які сприяють не лише розвитку художніх здібностей, а й емоційній стабілізації, формуванню комунікативних навичок та впевненості у собі. Саме через залучення дітей до театральної, музичної, образотворчої та ігрової діяльності створюється сприятливий простір для самовираження, розвитку креативності та розкриття індивідуального потенціалу. У сучасних умовах такі методики набувають особливої актуальності, оскільки дозволяють поєднати освітню та психоемоційну підтримку дітей.

Важливим складником діяльності Броварського Палацу творчості дітей та юнацтва є робота Міського територіального осередку Малої академії наук України, який функціонує на базі закладу та забезпечує розвиток інтелектуальної й дослідницької обдарованості учнів. Діяльність МАН у структурі позашкільної освіти спрямована на формування у дітей навичок наукового пошуку, критичного мислення, аналітичних здібностей та вміння працювати з інформацією [12]. У сучасних умовах такі компетентності набувають особливого значення, оскільки сприяють розвитку самостійності, інноваційного мислення та готовності до професійної самореалізації.

На базі Броварського Палацу творчості функціонують наукові секції різних напрямів, у яких вихованці мають можливість працювати над дослідницькими проектами, брати участь у конкурсах-захистах наукових робіт та інтелектуальних заходах. У 2024/2025 навчальному році до діяльності МАН було залучено 141 вихованця, які працювали у 6 секціях. Це свідчить про високий рівень зацікавленості дітей дослідницькою діяльністю та про ефективність роботи педагогів-наставників.

Участь дітей у роботі МАН сприяє розвитку не лише академічних знань, але і творчого мислення. У наукових дослідженнях наголошується, що дослідницька діяльність стимулює здатність до аналізу, формування власної позиції та пошуку нестандартних рішень [13]. Саме тому інтеграція науково-дослідницького напрямку у структуру Палацу творчості є важливим кроком до

створення багатофункціонального освітнього середовища. Значну роль у роботі МАН відіграє педагогічний супровід, оскільки саме наставник допомагає дитині сформулювати тему дослідження, організувати пошукову діяльність та розвинути навички публічного представлення результатів. Педагоги Палацу творчості активно підтримують участь вихованців у наукових конкурсах і конференціях, що сприяє формуванню у дітей мотивації до саморозвитку та самореалізації.

У сучасних умовах діяльність МАН також виконує важливу соціальну функцію. В умовах інформаційного перенасичення та швидких суспільних змін діти потребують розвитку навичок критичного мислення й інформаційної грамотності. Саме дослідницька діяльність допомагає формувати здатність аналізувати інформацію, відрізняти достовірні джерела від маніпулятивних та аргументовано відстоювати власну думку [14]. Варто зазначити, що МАН у структурі Палацу творчості поєднує науковий та творчий компоненти. Багато вихованців працюють над проектами, пов'язаними з культурою, мистецтвом, історією рідного краю, медіакомунікаціями та соціальними дослідженнями. Це дозволяє інтегрувати наукову діяльність у загальний творчий простір закладу та забезпечує міждисциплінарний підхід до розвитку здібностей дітей.

Окрім того, діяльність МАН сприяє професійному самовизначенню учнів. Через участь у дослідницьких проектах діти мають можливість глибше ознайомитися з різними сферами науки та культури, що допомагає їм усвідомлено обирати майбутній професійний шлях. Саме тому функціонування МАН на базі Палацу творчості значно розширює можливості позашкільної освіти та підсилює її роль у розвитку інтелектуального потенціалу громади.

Одним із важливих напрямів сучасної діяльності Броварського Палацу творчості дітей та юнацтва є *розвиток інклюзивної освіти та забезпечення рівного доступу* дітей до творчої діяльності незалежно від їхніх індивідуальних особливостей або стану здоров'я. У сучасній освітній

політиці України інклюзія розглядається як важлива складова демократичного суспільства, що забезпечує право кожної дитини на участь в освітньому та культурному житті [15].

У Палаці творчості створюються умови для залучення дітей з особливими освітніми потребами до гурткової роботи та творчих проєктів. Заклад поступово адаптує освітнє середовище відповідно до принципів безбар'єрності, забезпечуючи можливість комфортної участі дітей у навчальному процесі. Важливим є не лише фізичний доступ до освітнього простору, а також створення атмосфери психологічного прийняття та підтримки.

Одним із напрямів інклюзивної роботи є використання *творчих методик як засобу соціалізації дітей*. Через участь у театральних постановках, художніх студіях, музичних та хореографічних колективах діти з особливими освітніми потребами отримують можливість комунікації, самовираження та розвитку впевненості у собі. Науковці зазначають, що мистецька діяльність є одним із найефективніших інструментів інтеграції дітей у соціальне середовище [16]. Особливу роль у цьому процесі відіграє індивідуальний підхід педагогів. Керівники гуртків адаптують зміст занять відповідно до можливостей і потреб дітей, створюючи умови для їх поступового творчого розвитку. У роботі з такими вихованцями важливе значення мають підтримка, емоційна безпека та відсутність надмірного оцінювання.

Інклюзивний напрям роботи у Палаці творчості сприяє формуванню толерантного середовища серед усіх учасників освітнього процесу. Спільна творча діяльність допомагає дітям вчитися взаємодіяти, підтримувати одне одного та сприймати різноманітність як природну складову суспільства. Саме тому інклюзивний підхід у позашкільній освіті має не лише освітнє, а й важливе соціально-виховне значення.

Також Палац творчості активно співпрацює з батьками дітей з особливими освітніми потребами, оскільки ефективність інклюзивного

навчання значною мірою залежить від взаємодії педагогів і сім'ї. Така співпраця дозволяє створити цілісну систему підтримки дитини та забезпечити її успішну адаптацію у творчому середовищі. У сучасних умовах інклюзивна освіта у позашкільних закладах стає важливим інструментом розвитку гуманістичних цінностей, формування культури взаємоповаги та соціальної відповідальності. Саме тому діяльність Палацу творчості у цьому напрямі є важливим прикладом реалізації сучасних освітніх підходів на рівні громади.

Сучасними соціальними умовами особливого значення надається діяльності закладів позашкільної освіти набуває психологічна підтримка дітей. Повномасштабна війна, зміни у звичному способі життя, постійне емоційне напруження та інформаційний тиск значно впливають на психоемоційний стан дітей і підлітків. Саме тому позашкільні заклади дедалі частіше виконують і культурну, і психосоціальну функцію [17].

У Броварському Палаці творчості дітей та юнацтва психологічна підтримка є важливою складовою освітнього процесу. У закладі працює практичний психолог, діяльність якого спрямована на допомогу дітям у подоланні емоційних труднощів, адаптації до складних життєвих умов та розвитку емоційної стійкості. Одним із важливих напрямів психологічної роботи є використання творчих методик як інструменту емоційного розвантаження. Через малювання, музику, театральну діяльність або ігрові вправи діти отримують можливість безпечно виражати власні емоції та переживання. Дослідники підкреслюють, що саме творчість допомагає дітям більш ефективно долати стресові стани та знижувати рівень тривожності [18].

Особливо важливим це є для дітей, які пережили психологічні травми, вимушене переміщення чи тривалий стрес. У таких випадках творчі заняття виконують терапевтичну функцію та сприяють стабілізації емоційного стану. Водночас мистецька діяльність створює відчуття безпеки та підтримки, що є надзвичайно важливим у кризових умовах.

У роботі практичного психолога Палацу творчості використовуються індивідуальні консультації, групові заняття, елементи арттерапії та тренінгові форми роботи. Значна увага приділяється розвитку комунікативних навичок, формуванню позитивної самооцінки та подоланню внутрішніх психологічних бар'єрів. Крім роботи з дітьми, психологічна служба взаємодіє з педагогами та батьками. Практичний психолог надає рекомендації щодо підтримки емоційного стану дітей, профілактики емоційного вигорання та створення комфортного освітнього середовища. Така взаємодія дозволяє забезпечити комплексний підхід до психологічної підтримки вихованців.

Важливим аспектом діяльності Палацу творчості є створення атмосфери довіри та емоційного комфорту. Саме творче середовище сприяє зниженню внутрішнього напруження та допомагає дітям відчувати себе частиною колективу. Для багатьох вихованців Палац творчості стає простором стабільності, підтримки та позитивних емоцій, що має важливе значення у сучасних умовах.

Повномасштабна війна стала серйозним викликом для всієї системи освіти України, у тому числі й для закладів позашкільної освіти. У цих умовах управління освітнім закладом потребує високого рівня адаптивності, гнучкості та здатності швидко реагувати на зміни [19]. Основним завданням керівництва стає не лише забезпечення безперервності освітнього процесу, а й створення безпечного середовища для дітей та педагогів.

Броварський Палац творчості дітей та юнацтва у період воєнного стану, після збройної агресії РФ у 2022 році, продовжив свою діяльність, адаптуючи форми організації освітнього процесу до нових умов. У закладі активно використовуються дистанційні та змішані форми навчання, що дозволяє підтримувати стабільний зв'язок із вихованцями навіть у складних обставинах. Управління діяльністю Палацу в умовах війни передбачає постійне коригування організаційних процесів відповідно до безпекової ситуації. Багато уваги приділяється питанням цивільного захисту,

психологічної підтримки дітей та педагогів, а також забезпеченню доступності освітніх послуг для різних категорій населення.

Одним із важливих напрямів стало впровадження *цифрових технологій у діяльність* закладу. Онлайн-заняття, творчі майстер-класи, дистанційні конкурси та використання соціальних мереж дозволили підтримувати активність вихованців і продовжувати їхній творчий розвиток навіть у періоди обмежень [21].

Водночас війна посилила соціальну роль Палацу творчості як простору емоційної підтримки та стабільності для дітей. Через участь у творчій діяльності вихованці отримують можливість відволіктися від негативної інформації, знизити рівень тривожності та зберегти відчуття нормальності повсякденного життя.

У таких умовах керівництво закладу повинно також активно взаємодіяти з громадою, органами місцевого самоврядування, волонтерськими та громадськими організаціями. Така співпраця дозволяє реалізовувати спільні культурні та соціальні проекти, спрямовані на підтримку дітей і молоді.

Важливим аспектом управління є підтримка педагогічного колективу. Педагоги працюють у складних психологічних умовах, тому адміністрація закладу повинна створювати умови для професійної підтримки, обміну досвідом та збереження мотивації до творчої діяльності. Діяльність Броварського Палацу творчості дітей та юнацтва в умовах воєнного стану демонструє приклад ефективного та адаптивного управління закладом позашкільної освіти. Поєднання традиційних творчих практик із сучасними технологіями, увага до психологічного благополуччя дітей та активна взаємодія з громадою дозволяють закладу залишатися важливим осередком розвитку дитячих талантів навіть у кризових умовах.

Отже, діяльність Броварського Палацу творчості дітей та юнацтва демонструє сучасний підхід до організації позашкільної освіти, у межах якого поєднуються освітня, культурна, соціальна та виховна функції. Заклад

виступає не лише простором для організації дозвілля дітей, а повноцінним середовищем розвитку творчих здібностей, формування особистості та підтримки дитячої обдарованості. Завдяки багатoproфiльній структурі, різноманітності напрямів діяльності та системній роботі педагогічного колективу Палац творчості забезпечує умови для розвитку художніх, музичних, театральних, дослідницьких та комунікативних здібностей дітей різного віку.

Важливе значення у діяльності закладу має поєднання традиційних форм позашкільної освіти з сучасними підходами до управління, інклюзивного навчання та психологічної підтримки дітей. Функціонування творчих колективів, діяльність Малої академії наук, участь вихованців у конкурсах і фестивалях, а також активна взаємодія з громадою сприяють формуванню творчої, соціально активної та емоційно стійкої особистості. Особливо актуальною така діяльність є в умовах воєнного стану, коли заклади позашкільної освіти виконують не лише освітню, а й важливу психосоціальну функцію.

Окрему роль у розвитку дитячих талантів у Палаці творчості відіграють методики арттерапії та творчої терапії загалом. Через образотворчу діяльність, музику, театральні вправи, рольові ігри та інші творчі практики діти отримують можливість не лише розвивати власні здібності, а й безпечно виражати емоції, долати внутрішні психологічні бар'єри та формувати впевненість у собі. Арттерапевтичні методики сприяють розвитку уяви, креативності, емоційного інтелекту та індивідуального стилю дитини, що є важливими складовими творчої обдарованості. Водночас творче середовище Палацу дозволяє поєднати терапевтичний і розвивальний аспекти діяльності, створюючи умови для гармонійного особистісного розвитку дітей та їхньої подальшої самореалізації.

3.2. Впровадження методик терапії творчістю у практичну роботу з дітьми

Важливим елементом заняття є можливість вибору. Дитина може самостійно обирати матеріали, кольори, спосіб виконання роботи або навіть формат творчої діяльності. Саме свобода вибору сприяє розвитку внутрішньої мотивації та індивідуального стилю. У практиці арттерапії це вважається одним із ключових чинників розвитку креативності та емоційної відкритості.

Після завершення творчої роботи проводиться етап рефлексії. Його метою є усвідомлення дитиною власних переживань, емоцій та вражень від процесу творчості. У роботі з дітьми дошкільного віку рефлексія часто відбувається у формі простих запитань: «Що тобі найбільше сподобалося?», «Який настрій у твоєї роботи?», «Що було найцікавішим?». Для підлітків можуть використовуватися більш глибокі обговорення або асоціативні вправи.

У методичних матеріалах з арттерапії наголошується, що обговорення результатів не повинно перетворюватися на оцінювання художньої якості роботи. Головна увага приділяється емоціям, процесу створення та індивідуальному досвіду дитини [73]. Завершальний етап заняття має важливе психологічне значення, оскільки допомагає дитині вийти з емоційного переживання та повернутися до звичайного стану. На цьому етапі можуть використовуватися вправи на релаксацію, короткі ритуали завершення, спільні побажання або колективне обговорення. Для дітей важливо відчувати завершеність процесу та емоційну підтримку з боку групи і педагога.

У практиці позашкільної освіти структура творчо-терапевтичного заняття може змінюватися залежно від віку дітей, тематики, тривалості заняття та психоемоційного стану учасників. Наприклад, для молодших дітей заняття повинні бути більш динамічними, містити ігрові елементи та короткі види діяльності. Для підлітків, навпаки, важливими є можливість

самостійного вибору теми, глибша рефлексія та більша свобода творчого самовираження. Отже, творчо-терапевтичний підхід є значно більшим, ніж просто методика навчання: це дієвий засіб емоційної допомоги, який допомагає дітям розвиватися через мистецтво, відчувати підтримку та безпеку.

Поєднання мистецької діяльності, психологічно безпечного середовища та педагогічної підтримки створює умови для розвитку креативності, емоційного інтелекту, комунікативних навичок і формування впевненості у власних здібностях.

Таким чином, правильно організоване творчо-терапевтичне заняття створює основу для ефективного використання різних видів мистецької діяльності у роботі з дітьми. Саме продумана структура заняття, психологічно безпечне середовище, підтримка творчої ініціативи та врахування індивідуальних особливостей дитини дозволяють реалізувати не лише терапевтичний, а й розвивальний потенціал творчості. У практиці позашкільної освіти це особливо важливо, оскільки творчі методики застосовуються не ізольовано, а як комплекс взаємопов'язаних засобів розвитку емоційної сфери, креативності та здібностей дітей.

Серед найбільш поширених і доступних напрямів творчої терапії особливе місце займають образотворчі методики, адже саме через малювання, ліплення, колаж та роботу з кольором дитина найчастіше отримує можливість вільного самовираження, передачі внутрішніх переживань і поступового формування власного творчого стилю. Образотворча діяльність поєднує емоційний, сенсорний та художній компоненти, що робить її одним із найбільш ефективних інструментів розвитку дитячих талантів у системі позашкільної освіти.

Образотворча діяльність є одним із найпоширеніших і найефективніших напрямів терапії творчістю у роботі з дітьми. Її значення полягає в тому, що вона поєднує емоційне самовираження, розвиток творчих здібностей та психоемоційну підтримку дитини. На відміну від вербальних

форм комунікації, художня діяльність дозволяє дитині передавати власні переживання через образ, колір, форму та символ, навіть тоді, коли їй складно описати свої емоції словами. Саме тому образотворчі методики широко використовуються у роботі з дітьми різного віку, особливо в умовах підвищеного емоційного навантаження, стресу або труднощів соціальної адаптації.

У міжнародних дослідженнях арттерапії підкреслюється, що образотворча творчість активізує уяву, сприяє розвитку дивергентного мислення та допомагає дитині формувати позитивне ставлення до себе [73]. У практиці позашкільної освіти такі методики використовуються не лише як засіб емоційного розвантаження, а і як інструмент розвитку художньої обдарованості, креативності та індивідуального стилю.

Найбільш поширеною методикою є малювання. Воно є доступним для дітей різного віку та не потребує складної попередньої підготовки. У творчо-терапевтичній роботі використовуються як традиційні техніки малювання, так і експериментальні форми: пальчикове малювання, малювання губкою, нитками, долонями, восковими олівцями, пастеллю або змішаними матеріалами. Особливу роль відіграє спонтанне малювання, коли дитина не отримує чітких інструкцій щодо змісту зображення, а самостійно створює образи відповідно до власного емоційного стану.

Одним із прикладів творчо-терапевтичної практики є заняття «Мій настрій у кольорі». Його мета полягає у розвитку емоційної грамотності та здатності дитини усвідомлювати власні переживання. На початку заняття дітям пропонують обрати кольори, які асоціюються з їхнім настроєм, а потім створити малюнок без обмежень щодо сюжету чи техніки виконання. Після завершення роботи проводиться коротке обговорення, під час якого діти можуть розповісти про власні асоціації та відчуття. Подібні вправи сприяють не лише емоційному самовираженню, а й розвитку уяви та індивідуального художнього бачення.

У методичних матеріалах UNICEF зазначається, що робота з кольором допомагає дітям краще регулювати емоційний стан та безпечно виражати переживання через творчість. Саме тому кольоротерапевтичні елементи часто інтегруються у творчі заняття для дітей молодшого шкільного віку.

Важливе місце у творчо-терапевтичній практиці займає ліплення. Робота з пластичними матеріалами – глиною, пластиліном, солоним тістом або кінетичним піском – має виражений сенсорний і заспокійливий ефект. Під час ліплення дитина активно взаємодіє з матеріалом через дотик, що сприяє зниженню внутрішнього напруження та розвитку дрібної моторики.

Однією з поширених методик є вправа «Мій герой-захисник». Дітям пропонується створити з пластиліну або глини персонажа, який асоціюється з безпекою, силою або підтримкою. Після завершення роботи педагог може запропонувати дітям придумати історію про свого героя: як він допомагає долати труднощі, що відчуває, чого боїться. Подібна діяльність допомагає дітям переносити власні переживання у символічну форму та водночас розвиває фантазію, просторове мислення та творчі здібності.

У сучасних дослідженнях арттерапії зазначається, що ліплення є ефективним інструментом роботи з тривожністю та емоційним напруженням, оскільки повторювані рухи рук і взаємодія з м'яким матеріалом мають заспокійливий вплив на нервову систему [34].

Ще одним важливим напрямом є колажна діяльність. Колаж дозволяє поєднувати різні образи, кольори, фактури та символи, створюючи нові смисли й асоціації. Для дітей ця методика є особливо цінною, оскільки не потребує високого рівня художніх навичок і водночас відкриває широкі можливості для творчого самовираження.

У практичній роботі часто використовується вправа «Колаж мрій». Дітям пропонується за допомогою вирізок із журналів, кольорового паперу, фотографій та декоративних елементів створити композицію, яка відображає їхні мрії, бажання або уявлення про майбутнє. Під час виконання такого

завдання дитина не лише проявляє фантазію, а й вчиться усвідомлювати власні цілі, інтереси та внутрішні потреби.

Фахівці з арттерапії наголошують, що колажна діяльність сприяє розвитку асоціативного мислення, креативності та здатності до символічного самовираження [33]. Крім того, робота з готовими образами допомагає дітям легше включатися у творчий процес, особливо якщо вони бояться «не вміти малювати».

Окреме місце у творчо-терапевтичній роботі займають вправи, пов'язані з кольором і кольоровими асоціаціями. Колір у дитячій творчості часто використовується як спосіб емоційного самовираження. Наприклад, педагог може запропонувати дітям створити «кольорову карту настрою» або намалювати «кольори спокою». Такі вправи допомагають дітям краще розуміти власний емоційний стан і вчитися його регулювати.

У роботі з дітьми молодшого віку важливо використовувати великі формати паперу, яскраві матеріали та більше свободи руху. Для підлітків, навпаки, актуальними стають більш символічні теми: самопізнання, мрії, переживання, пошук власного стилю. У методичних рекомендаціях із творчої терапії підкреслюється, що адаптація художніх методик до віку та емоційного стану дітей є необхідною умовою ефективності занять [72].

Особливу роль образотворчі методики відіграють у розвитку дитячих талантів. Через систематичну художню діяльність діти поступово формують індивідуальний стиль, навчаються працювати з композицією, кольором і формою, розвивають образне мислення та творчу уяву. Водночас творчо-терапевтичний підхід дозволяє зберегти відчуття свободи та відсутність страху помилки, що є надзвичайно важливим для формування внутрішньої мотивації до творчості.

Таким чином, малювання, ліплення, колаж і робота з кольором є не лише ефективними інструментами емоційної підтримки дітей, а й важливими засобами розвитку творчого потенціалу, креативності та художньої обдарованості. Поєднання терапевтичного та розвивального аспектів у межах

образотворчої діяльності створює умови для гармонійного особистісного розвитку дитини та її творчої самореалізації.

Одним із важливих напрямів творчо-терапевтичної роботи з дітьми є музичні та вокально-ритмічні методики, які поєднують емоційний, творчий і комунікативний вплив. Музика є універсальним засобом емоційного самовираження, тому її використання у роботі з дітьми дозволяє не лише покращувати психоемоційний стан, а й розвивати музичні здібності, ритмічне відчуття, сценічну впевненість і навички колективної взаємодії. У практиці позашкільної освіти музична діяльність часто поєднується з елементами гри, руху, імпровізації та театралізації, що робить її особливо ефективною для розвитку творчих талантів.

Дослідники музикотерапії підкреслюють, що музика впливає одночасно на емоційну, когнітивну та фізіологічну сфери дитини. Прослуховування музики, спів, ритмічні вправи або створення власних звукових композицій допомагають знижувати рівень тривожності, стабілізувати емоційний стан та покращувати концентрацію уваги [74]. Водночас музична діяльність стимулює розвиток пам'яті, уяви та здатності до емоційної взаємодії.

У практичній роботі з дітьми широко використовуються вокально-ритмічні вправи, спрямовані на розвиток дихання, голосу та емоційної виразності. Однією з поширених методик є вправа «Звуки настрою». Педагог пропонує дітям за допомогою голосу або простих музичних інструментів передати певний емоційний стан: радість, здивування, спокій, хвилювання чи смуток. Таке завдання допомагає дитині навчитися усвідомлювати власні емоції та виражати їх у творчій формі.

Особливо ефективними у роботі з дітьми молодшого віку є ритмічні вправи. Вони можуть включати плескання, тупання, рухи під музику, повторення ритмічних малюнків або створення простих музичних композицій за допомогою ударних інструментів. Подібні вправи розвивають координацію рухів, слухову увагу та здатність працювати у групі. У

дослідженнях музичної педагогіки зазначається, що ритм є важливим чинником розвитку мовлення, пам'яті та емоційної регуляції дітей [75].

Однією з форм музично-терапевтичної роботи є слухання музики з подальшим творчим реагуванням. Після прослуховування музичного твору дітям можуть пропонувати намалювати образ, який виник під час слухання, придумати коротку історію або передати свої враження через рух. Такий підхід допомагає поєднувати різні види творчості та розвивати асоціативне мислення.

У практиці роботи з підлітками ефективними є музичні імпровізації. Наприклад, дітям може пропонуватися створити «музичний діалог» за допомогою ритмів або придумати коротку вокальну композицію, яка передає певний настрій. Подібні вправи сприяють розвитку креативності, внутрішньої свободи та впевненості у власних творчих можливостях.

Окрему роль у творчо-терапевтичній діяльності відіграє спів. Вокальні вправи допомагають дітям розвивати дихання, дикцію, емоційну виразність та навички самопрезентації. У колективному співі особливого значення набуває відчуття єдності групи, взаємної підтримки та емоційної взаємодії. Дослідники підкреслюють, що спільне музикування сприяє формуванню позитивного емоційного клімату та розвитку комунікативних навичок [36].

У роботі з дітьми, які мають труднощі у спілкуванні або підвищений рівень тривожності, музичні методики часто використовуються як спосіб невербальної комунікації. Через звук, ритм і мелодію дитина може виражати ті переживання, які їй складно сформулювати словами. Саме тому музика нерідко стає для дітей безпечним способом емоційного самовираження.

Практика показує, що музично-терапевтичні методики особливо ефективні у поєднанні з рухом. Танцювально-ритмічні вправи, пластичні імпровізації або рухові етюди допомагають дітям краще відчувати власне тіло, знижувати внутрішні затиски та розвивати сценічну свободу. У сучасних підходах до творчої терапії рух розглядається як важливий інструмент емоційної регуляції та розвитку тілесної усвідомленості [1; 3].

Важливою умовою ефективності музичних методик є адаптація занять до вікових та індивідуальних особливостей дітей. Для молодших дітей заняття повинні бути коротшими, містити більше ігрових елементів та рухової активності. Для підлітків актуальними стають імпровізація, створення власних композицій, сучасна музика та можливість самостійного творчого вибору.

У творчо-терапевтичній роботі значну роль відіграє також використання простих музичних інструментів: барабанів, маракасів, дзвіночків, ксилофонів або шумових предметів. Робота з ними допомагає дітям розвивати ритмічне відчуття, координацію та навички колективної взаємодії. Крім того, створення спільної музичної композиції формує у дітей відчуття причетності до колективної творчості.

Особливе значення музичні методики мають у розвитку дитячих талантів. Через систематичні музичні заняття діти розвивають слух, ритм, вокальні здібності, емоційну виразність та сценічну культуру. Водночас творчо-терапевтичний підхід дозволяє уникнути надмірного психологічного тиску та страху помилки, що часто супроводжує традиційне музичне навчання. Саме атмосфера підтримки та свободи сприяє розвитку внутрішньої мотивації дитини до творчості.

Таким чином, музичні та вокально-ритмічні методики є важливим інструментом творчої терапії у роботі з дітьми. Вони поєднують емоційний, розвивальний і комунікативний потенціал, сприяючи гармонійному розвитку особистості, підтримці психоемоційного стану та формуванню творчих здібностей і талантів.

Таким чином, музичні та вокально-ритмічні методики створюють сприятливі умови для емоційного самовираження дітей, розвитку їхніх творчих здібностей та формування навичок колективної взаємодії. Поєднання музики, ритму, руху та імпровізації дозволяє дитині не лише краще усвідомлювати власний емоційний стан, а й поступово розкривати свій творчий потенціал. Водночас музична діяльність сприяє розвитку сценічної

впевненості, комунікабельності та здатності до самопрезентації, що є важливими складовими творчої обдарованості.

Поряд із музичними практиками важливе місце у творчо-терапевтичній роботі з дітьми займають театральні-ігрові методики. Саме через гру, перевтілення, рольову взаємодію та імпрровізацію дитина отримує можливість безпечно проживати різні емоційні стани, розвивати уяву, мовлення, емоційний інтелект і навички соціальної взаємодії. Театральна діяльність поєднує емоційний, руховий і комунікативний компоненти, що робить її одним із найбільш комплексних засобів розвитку творчих талантів у системі позашкільної освіти.

Театральні-ігрові методики є важливою складовою творчої терапії у роботі з дітьми, оскільки вони поєднують мистецьку діяльність, емоційне самовираження та активну соціальну взаємодію. Особливість подібних технік у тому, що творчість тут стає «живим» досвідом, тобто дитина створює художній образ, а також пропускає його крізь себе через рольову гру, мовлення та активний контакт із групою. Саме тому театральна діяльність має значний потенціал для розвитку емоційного інтелекту, комунікативних навичок, креативності та впевненості у собі.

У сучасних дослідженнях драматерапія розглядається як метод, що використовує елементи театального мистецтва для підтримки психоемоційного розвитку людини [59; 2]. Для дітей особливе значення має те, що рольова діяльність є природною формою пізнання світу. Через гру дитина вчиться взаємодіяти з іншими, моделювати різні життєві ситуації та висловлювати власні емоції.

Однією з найпоширеніших форм театральної-терапевтичної роботи є рольова гра. У процесі гри діти виконують певні ролі, взаємодіють між собою, створюють уявні ситуації та шукають способи їх вирішення. Наприклад, під час вправи «Я – герой історії» дитині пропонують обрати персонажа та придумати коротку сценку про його пригоди або труднощі.

Такий підхід допомагає дітям безпечно досліджувати власні переживання через символічний образ героя.

У роботі з молодшими дітьми часто використовуються казкові персонажі або знайомі життєві ситуації: дружба, страх, допомога, взаємопідтримка. Для підлітків більш ефективними є соціальні або емоційно значущі теми, пов'язані з вибором, самооцінкою, взаєминами чи пошуком власної ідентичності. У дослідженнях дитячої драматерапії підкреслюється, що рольова гра допомагає дітям краще усвідомлювати емоції, розвивати емпатію та формувати навички саморегуляції [6].

Особливе місце у творчо-терапевтичній роботі займає імпровізація. На відміну від заздалегідь підготовлених сценок, імпровізаційні вправи передбачають спонтанність, свободу творчого реагування та відсутність жорсткого сценарію. Наприклад, дітям може пропонуватися створити коротку сцену на тему «Несподівана зустріч», «Чарівний предмет» або «Подорож у майбутнє». Такі вправи розвивають фантазію, гнучкість мислення та здатність швидко реагувати на нові ситуації.

Імпровізація також допомагає дітям долати страх помилки та невпевненість у собі. У творчо-терапевтичному середовищі відсутність «правильного» результату дозволяє дітям почуватися вільніше та проявляти власну індивідуальність. Саме тому імпровізаційні вправи часто використовуються для розвитку творчої ініціативи та сценічної свободи.

Однією з поширених методик є вправа «Емоція через рух». Дітям пропонують за допомогою рухів, жестів і міміки передати певний емоційний стан: радість, хвилювання, здивування, страх або спокій. Інші учасники мають відгадати емоцію та обговорити власні асоціації. Подібні вправи допомагають розвивати емоційну чутливість і навички невербальної комунікації.

У практиці творчої терапії часто використовуються театральні етюди. Це короткі сценічні замальовки, під час яких діти вчаться передавати емоції, створювати образи та взаємодіяти в колективі. Наприклад, дітям можуть

запропонувати показати «мовчазну історію» лише за допомогою руху та міміки. Подібні вправи особливо корисні для дітей, які мають труднощі у вербальному спілкуванні.

У сучасних підходах до драматерапії значна увага приділяється роботі з тілом і рухом. Театральна діяльність допомагає дітям краще відчувати власне тіло, долати внутрішні затиски та формувати впевненість у собі. Дослідники зазначають, що тілесна свобода та сценічна виразність безпосередньо пов'язані з розвитком емоційної відкритості і творчої активності.

Важливим компонентом театральних ігрових методик є колективна взаємодія. У процесі підготовки сценок, вистав або імпровізацій діти навчаються співпрацювати, слухати інших, домовлятися та підтримувати один одного. Саме тому театральна діяльність має значний соціалізуючий потенціал і сприяє формуванню навичок командної роботи.

У роботі з дітьми молодшого віку театральні ігрові методики повинні містити більше рухливих елементів, яскравих образів і коротких сюжетів. Для підлітків важливою є можливість самостійного створення сценаріїв, обговорення тематики та більш глибоке емоційне занурення у роль. Адаптація театральних вправ до віку та емоційного стану дітей є важливою умовою ефективності творчо-терапевтичної роботи.

Особливе значення театральні методики мають у розвитку дитячих талантів. Через участь у театральній діяльності діти розвивають мовлення, дикцію, сценічну культуру, емоційну виразність і здатність до творчої імпровізації. Водночас атмосфера підтримки та колективної творчості допомагає дітям подолати страх публічних виступів і формує впевненість у власних можливостях.

Таким чином, драматерапія, рольова гра та імпровізація є важливими інструментами творчої терапії, які поєднують емоційний, комунікативний і мистецький потенціал. Театральні ігрові методики сприяють гармонійному розвитку особистості дитини, підтримці психоемоційного стану та

формуванню творчих здібностей, що є важливою складовою розвитку дитячих талантів у системі позашкільної освіти.

3.3. Аналіз результатів творчо-терапевтичної діяльності

Для аналізу результативності творчо-терапевтичної діяльності доцільно звернутися до художньо-естетичного напрямку роботи закладу позашкільної освіти, оскільки саме він найбільш повно поєднує розвиток творчих здібностей дітей із емоційною підтримкою, соціалізацією та формуванням особистісної впевненості. У структурі діяльності Палацу творчості значне місце займають гуртки образотворчого мистецтва, декоративно-ужиткової творчості, театрального та вокального мистецтва, зокрема гуртки «Трикутник», «Пролісок», «Фантазія», «Юний скульптор», «Театр казок», ансамбль естрадного вокалу «SUNRISE», театр народної пісні «Слов'яночка» та інші (дод. А). Саме на прикладі гуртка образотворчого мистецтва можна простежити, як творчо-терапевтичні методики впливають на психоемоційний стан дітей, рівень їхньої залученості до творчої діяльності та поступове розкриття індивідуальних талантів.

Нами було взято групу дітей віком 8-12 років для аналізу, які протягом навчального року відвідували заняття образотворчого мистецтва та брали участь у творчо-терапевтичних вправах, спрямованих на емоційне самовираження, розвиток уяви та формування впевненості у власних здібностях. Робота будувалася на поєднанні класичних художніх технік із елементами арттерапії: вільного малювання, колажування, кольоротерапевтичних вправ, тематичних творчих завдань та колективних мистецьких проєктів.

На початковому етапі роботи спостерігалася досить помітна різниця у рівнях залученості дітей до творчої діяльності. Частина вихованців активно взаємодіяла з педагогом, швидко включалася у процес малювання та не боялася експериментувати з матеріалами. Водночас окремі діти

демонстрували невпевненість, уникали ініціативності, часто перепитували, чи «правильно» виконують завдання, або відмовлялися презентувати власні роботи перед групою. Особливо це стосувалося дітей, які мали труднощі у спілкуванні або переживали підвищений рівень тривожності.

Під час перших занять педагогом було помічено, що значна частина дітей схильна орієнтуватися не на власне бачення, а на очікуваний результат або оцінку дорослого. Це проявлялося у використанні шаблонних образів, страху помилитися та небажанні змінювати власний задум у процесі роботи. Саме тому одним із головних завдань творчо-терапевтичної діяльності стало створення атмосфери психологічної безпеки, у якій дитина могла б вільно проявляти фантазію без страху критики.

У процесі занять активно використовувалися вправи «Мій настрій у кольорі», «Безпечне місце», «Моя суперсила», «Кольори спокою», а також колективні творчі проєкти. Поступово спостерігалися зміни у поведінці дітей під час занять: вони почали більш вільно використовувати кольори, проявляти ініціативу, самостійно обирати художні матеріали та активніше обговорювати власні творчі ідеї. Особливо помітними були зміни у дітей, які на початку року уникали групової взаємодії.

Наприклад, одна з вихованок молодшої групи спочатку майже не брала участі в обговореннях, працювала лише простим олівцем і часто намагалася копіювати роботи інших дітей. Під час занять із вільного малювання та колажування педагог поступово почав заохочувати її до самостійного вибору кольорів і сюжетів, не акцентуючи увагу на художній «правильності» виконання роботи. Уже через кілька місяців дитина почала створювати більш емоційно насичені композиції, активно використовувати яскраві кольори та самостійно презентувати свої роботи перед групою. Водночас змінилася і поведінка дитини у колективі: вона стала більш відкритою до спілкування та охочіше брала участь у спільних творчих завданнях.

Ще одним показовим прикладом можна вважати роботу з хлопчиком 10 років, який на початку навчального року характеризувався високим рівнем

емоційної напруги та труднощами у взаємодії з іншими дітьми. Під час індивідуальних і групових творчих вправ він часто використовував темні кольори, уникав спільної діяльності та швидко втрачав інтерес до завдання. У процесі творчо-терапевтичної роботи педагог почав включати елементи ліплення та великоформатного малювання, які дозволяли дитині активніше взаємодіяти з матеріалом через рух. Згодом спостерігалось зниження рівня внутрішньої напруги: дитина почала довше утримувати увагу, частіше вступати у діалог з однолітками та виявляти зацікавленість у колективних творчих проєктах.

Аналіз спостережень показав, що найбільш позитивну динаміку демонстрували ті діти, які брали участь не лише в індивідуальних, а й у групових творчих формах роботи. Саме колективні заняття сприяли розвитку комунікативних навичок, взаємопідтримки та формуванню емоційної відкритості. Під час створення спільних композицій або тематичних виставок діти вчилися домовлятися, розподіляти ролі та враховувати ідеї інших учасників. Це позитивно впливало не лише на атмосферу в колективі, а й на рівень творчої активності вихованців.

Окрему увагу було приділено спостереженню за змінами у творчій самостійності дітей. Якщо на початку навчального року більшість вихованців очікували чітких інструкцій від педагога, то з часом значна частина дітей почала самостійно пропонувати теми для творчих робіт, експериментувати з матеріалами та комбінувати різні художні техніки. Це свідчить про поступове формування внутрішньої мотивації до творчості та розвитку індивідуального стилю.

Показовими були також результати участі дітей у виставках та творчих конкурсах. Вихід до аудиторії зі своїм проєктом допоміг багатьом дітям повірити у власні сили та відчути внутрішню свободу, що значно знизило рівень їхньої невпевненості. Педагоги відзначали, що діти, які раніше боялися демонструвати свої роботи, поступово почали більш відкрито реагувати на увагу аудиторії та з гордістю розповідати про власні творчі ідеї.

Позитивні зміни спостерігалися і в емоційному стані дітей. У процесі творчої діяльності багато вихованців ставали більш спокійними, врівноваженими та емоційно відкритими. Особливо це проявлялося після занять, пов'язаних із вільним малюванням або роботою з кольором. Педагоги відзначали, що після творчих вправ діти легше вступали у комунікацію, рідше конфліктували та демонстрували вищий рівень емоційної включеності у діяльність групи.

Важливим результатом творчо-терапевтичної діяльності стало також формування у дітей відчуття успіху. На відміну від традиційного оцінювання, де увага часто акцентується на правильності виконання завдання, творчо-терапевтичний підхід дозволяв кожній дитині відчути цінність власної роботи незалежно від рівня художньої підготовки. Саме це створювало умови для розвитку внутрішньої впевненості та позитивної самооцінки.

Отже, аналіз результатів творчо-терапевтичної діяльності показує, що систематичне використання мистецьких методик у роботі з дітьми позитивно впливає не лише на розвиток творчих здібностей, а й на психоемоційний стан вихованців, їхню комунікативну активність, рівень самооцінки та здатність до самовираження. Поєднання художньої діяльності з елементами емоційної підтримки створює сприятливе середовище для розвитку дитячих талантів, формування творчої ініціативи та гармонійного особистісного розвитку дитини.

У процесі дослідження практичних аспектів використання творчо-терапевтичних методик у роботі з дітьми було здійснено умовний аналіз результативності діяльності одного з художньо-естетичних напрямів позашкільної освіти, а саме гуртка образотворчого мистецтва. Для прикладу було обрано діяльність гуртка образотворчого мистецтва «Трикутник», що функціонує в системі художньо-естетичного напрямку позашкільної освіти. Вибір саме цього напрямку зумовлений тим, що образотворча діяльність найбільш органічно поєднує терапевтичний і творчо-розвивальний

компоненти та дозволяє простежити зміни не лише у художніх здібностях дітей, а й у їхньому психоемоційному стані, рівні соціальної активності та здатності до самовираження.

Умовний аналіз здійснювався на основі спостережень за діяльністю дітей віком від 8 до 14 років, які брали участь у заняттях гуртка протягом навчального року. До складу групи входили діти з різним рівнем художньої підготовки: частина вихованців уже мала сформовані навички образотворчої діяльності, тоді як інші долучилися до творчого середовища вперше. Крім того, у групі були присутні діти з підвищеним рівнем тривожності, труднощами комунікації та нестабільним емоційним станом, що особливо характерно для сучасних умов соціального напруження та воєнного часу.

У процесі роботи педагогом використовувалися різні творчо-терапевтичні методики: вільне малювання, тематичні композиції, колажування, робота з кольором, пластичні вправи, асоціативне малювання та елементи арттерапії. Значна увага приділялася створенню безпечної атмосфери, у якій дитина могла вільно висловлювати власні переживання без страху помилки чи негативної оцінки. Основною метою таких занять було не лише формування художніх навичок, а й розвиток емоційної відкритості, творчої ініціативи та впевненості у власних здібностях.

На початковому етапі роботи спостерігалася певна емоційна скутість частини дітей. Багато вихованців уникали демонстрації власних робіт, часто порівнювали себе з іншими або хвилювалися через можливість зробити «неправильний» малюнок. Особливо це проявлялося серед дітей молодшого шкільного віку, для яких важливою є зовнішня оцінка результату діяльності. Частина вихованців спочатку використовувала обмежену кольорову палітру, уникала деталізації образів та потребувала постійної підтримки з боку педагога.

Поступово, у процесі систематичних творчих занять, почали простежуватися позитивні зміни у психоемоційному стані дітей. Уже через декілька місяців роботи більшість вихованців стали активніше брати участь у

групових обговореннях, охочіше презентували власні роботи та демонстрували більшу впевненість у творчому самовираженні. Помітно зменшився страх помилки, а сам процес творчості почав сприйматися дітьми як простір свободи та емоційного комфорту.

Табл. 1. Динаміка змін у психоемоційному стані дітей у процесі творчо-терапевтичної діяльності

Показники спостереження	Початок навчального року	Кінець навчального року
Високий рівень тривожності	45 %	18 %
Низька впевненість у собі	52 %	20 %
Активна участь у творчих завданнях	38 %	81 %
Готовність презентувати власні роботи	25 %	73 %
Ініціативність у колективній роботі	30 %	76 %

Особливо показовими стали результати використання методики «Мій внутрішній світ», під час якої дітям пропонувалося створити композицію, що передає їхній емоційний стан через кольори, символи та асоціативні образи. На початку роботи більшість дітей використовували доволі стримані кольори, прості композиції та невелику кількість деталей. Однак упродовж подальших занять спостерігалось поступове ускладнення творчих робіт: з'являлися нові кольорові поєднання, символічні образи, авторські композиційні рішення та індивідуальні художні елементи. Це свідчило не лише про розвиток творчих здібностей, а й про зростання емоційної відкритості дітей.

Позитивні зміни простежувалися також у рівні комунікації між вихованцями. Якщо на початку року частина дітей працювала відокремлено та уникала взаємодії з іншими учасниками гуртка, то згодом у групі сформувалася більш доброзичлива атмосфера співпраці. Діти почали частіше обговорювати творчі ідеї, допомагати одне одному у виборі матеріалів,

спільно оформлювати виставкові композиції та брати участь у колективних творчих проєктах.

Одним із показників ефективності творчо-терапевтичної діяльності стала підвищена залученість дітей до позашкільної творчої активності. Упродовж навчального року вихованці гуртка брали участь у тематичних виставках, творчих конкурсах та колективних мистецьких заходах. Важливим є те, що для більшості дітей участь у таких заходах поступово перестала асоціюватися виключно з оцінюванням чи змаганням. Натомість вони почали сприймати виставкову діяльність як можливість самовираження та презентації власних творчих ідей.

Табл. 2. Рівень творчої залученості дітей

Вид активності	Початок року	Кінець року
Участь у виставках	22 %	68 %
Колективні творчі проєкти	35 %	82 %
Самостійна творча ініціатива	28 %	79 %
Участь у конкурсах	18 %	54 %
Регулярне відвідування занять	61 %	90 %

Окремої уваги заслуговує спостереження за змінами у дітей із підвищеним рівнем тривожності. Наприклад, одна з вихованок молодшої групи на початку занять уникала колективних форм роботи, рідко вступала у діалог із педагогом та іншими дітьми й часто знищувала власні малюнки через невдоволення результатом. У процесі систематичної творчої діяльності та використання вправ вільного малювання ситуація поступово змінилася. Дитина почала активніше взаємодіяти з групою, самостійно обирати теми для творчості та брати участь у колективному оформленні виставки дитячих робіт. Ми відзначили особливий успіх техніки колажу, оскільки вона дає дітям відчуття творчої свободи, тут немає місця хвилюванням про те, що образ вийде «неправильним» або не надто реалістичним.

Ще одним прикладом позитивної динаміки можна вважати ситуацію з вихованцем середньої вікової групи, який спочатку виявляв низьку мотивацію до художньої діяльності та швидко втрачав інтерес до виконання завдань. Після включення до занять елементів експериментального малювання, роботи великими форматами та використання нестандартних матеріалів дитина почала активніше проявляти ініціативу, самостійно пропонувати творчі ідеї та цікавитися додатковими художніми техніками. Згодом вихованець долучився до підготовки колективної виставкової композиції та став більш упевненим у спілкуванні з однолітками.

Аналіз творчих робіт дітей також засвідчив розвиток індивідуального стилю та образного мислення. Якщо на початкових етапах більшість робіт були подібними за композицією та кольоровою гамою, то з часом у дітей почали проявлятися власні художні особливості: індивідуальні способи роботи з кольором, авторські образи, нестандартні композиційні рішення та схильність до певних художніх технік. Частина дітей виявила зацікавленість декоративно-ужитковим мистецтвом, інші – графічними техніками або живописом.

Під час спостережень було помічено, що особливо позитивний вплив на емоційний стан дітей мають колективні творчі проекти (табл. 3). Робота над спільною композицією або тематичною виставкою сприяла розвитку відповідальності, навичок співпраці та відчуття причетності до творчого колективу. У процесі такої діяльності діти вчилися домовлятися, висловлювати власну думку та враховувати ідеї інших учасників.

Табл. 3. Вплив окремих методик на розвиток дітей

Методика	Основний вплив
Вільне малювання	Зниження емоційного напруження
Колажування	Розвиток асоціативного мислення
Робота з кольором	Усвідомлення емоційного стану
Колективна композиція	Розвиток комунікації

Водночас аналіз показав, що ефективність творчо-терапевтичної роботи значною мірою залежить від особистості педагога та психологічного клімату в групі. Діти значно активніше проявляли творчість у ситуаціях, коли педагог підтримував індивідуальність кожної роботи, не порівнював результати між собою та заохочував експериментування. Атмосфера емоційної безпеки сприяла формуванню довіри, а це, своєю чергою, позитивно впливало на рівень творчої активності дітей.

Таким чином, умовний аналіз результатів творчо-терапевтичної діяльності засвідчує, що систематичне використання образотворчих методик у роботі з дітьми позитивно впливає не лише на розвиток художніх здібностей, а й на психоемоційний стан, комунікативні навички та рівень соціальної активності вихованців. Творче середовище позашкільної освіти створює умови для формування впевненості у собі, розвитку креативності та розкриття індивідуального потенціалу дитини. Саме поєднання мистецької діяльності та елементів творчої терапії дозволяє розглядати позашкільну освіту як важливий простір підтримки та розвитку дитячих талантів.

3.4. Перспективи розвитку терапії творчістю в системі позашкільної освіти

Сучасна система позашкільної освіти дедалі більше орієнтується не лише на розвиток здібностей дитини, а й на створення безпечного простору для її емоційного, соціального та особистісного становлення. В умовах суспільних змін, інформаційного перевантаження та психологічних викликів особливого значення набувають методики терапії творчістю, які поєднують освітній, виховний і психоемоційний компоненти. Практичний досвід використання творчо-терапевтичних методик у роботі з дітьми свідчить про те, що мистецька діяльність може бути не лише засобом дозвілля чи розвитку

окремих талантів, а й ефективним інструментом психологічної підтримки, соціалізації та формування внутрішньої стійкості дитини.

Аналіз діяльності творчих колективів і гуртків художньо-естетичного напрямку показує, що найбільшу ефективність мають ті форми роботи, у яких поєднуються свобода творчого самовираження, емоційна підтримка та атмосфера прийняття. Саме тому перспективи розвитку терапії творчістю в системі позашкільної освіти пов'язані насамперед із переосмисленням ролі творчого середовища. Сучасний заклад позашкільної освіти поступово перетворюється не лише на простір навчання певним мистецьким навичкам, а й на середовище емоційної безпеки, підтримки та розвитку особистості.

Одним із найбільш перспективних напрямів є інтеграція творчо-терапевтичних методик у різні види гурткової діяльності. Якщо раніше елементи арттерапії переважно використовувалися у роботі психологів або в спеціалізованих корекційних програмах, то сьогодні вони дедалі активніше впроваджуються у діяльність художніх, музичних, театральних, хореографічних та літературних колективів. Навіть нетривалі заняття, спрямовані на емоційне самовираження та вільну імпровізацію, помітно оживлюють інтерес дітей до роботи та сприяють більш глибокому зануренню у творчі пошуки.

Значний потенціал для розвитку мають образотворчі методики. Малювання, колажування, робота з кольором, декоративно-ужиткове мистецтво та вільна творча діяльність залишаються найбільш доступними формами творчої терапії для дітей різного віку. Перспективним напрямом є поєднання класичних художніх технік із сучасними формами візуальної творчості: цифровою ілюстрацією, анімацією, медіамистецтвом, створенням артоб'єктів та інтерактивних творчих проєктів. Такий підхід дозволяє не лише підтримувати інтерес дітей до мистецтва, а й сприяє розвитку сучасного творчого мислення та навичок самопрезентації.

Не менш важливими є перспективи розвитку музичних і театральних ігрових методик. Колективне музикування, вокально-ритмічні вправи,

драматерапія, пластичні імпрровізації та сценічна творчість мають потужний емоційний і соціалізуючий потенціал. Саме через спільну творчу діяльність діти вчаться взаємодіяти, слухати інших, долати внутрішні затиски та проявляти власну індивідуальність. У сучасних умовах особливо актуальними стають методики, спрямовані на розвиток емоційної стійкості, навичок комунікації та вміння працювати у колективі.

Перспективним напрямом розвитку позашкільної освіти є також впровадження міждисциплінарних творчих програм. Поєднання музики, театру, образотворчого мистецтва, руху та літературної творчості дозволяє створювати комплексні творчо-терапевтичні заняття, які одночасно активізують різні види сприйняття та самовираження. Прикладом такого підходу є театральні студії, де діти не просто грають на сцені, а самостійно готують декорації, підбирають музику або ж пишуть сценарії - це дозволяє кожній дитині розкрити себе одразу в кількох творчих образах.

Особливої уваги потребує розвиток інклюзивного творчого середовища. Сучасна позашкільна освіта повинна забезпечувати рівний доступ до творчої діяльності для всіх дітей незалежно від їхніх фізичних, емоційних чи соціальних особливостей. Практика показує, що творчо-терапевтичні методики є ефективними у роботі з дітьми, які мають труднощі комунікації, підвищений рівень тривожності або потребують додаткової емоційної підтримки. Саме мистецтво часто стає для таких дітей найбільш безпечним способом взаємодії зі світом та вираження власних переживань.

У перспективі важливим завданням залишається підготовка педагогів до використання творчо-терапевтичних методик у практичній діяльності. Багато керівників гуртків уже інтуїтивно використовують елементи творчої терапії, однак для більш ефективної роботи необхідним є розширення професійних компетентностей у сфері дитячої психології, емоційної підтримки та артпедагогіки. У зв'язку з цим перспективним є проведення тренінгів, семінарів, практичних майстер-класів та методичних програм для педагогів позашкільної освіти.

Важливою умовою ефективності творчо-терапевтичної діяльності є також створення психологічно безпечного середовища у творчому колективі. Дитина повинна відчувати, що її творчість не оцінюють лише за результатом або рівнем технічної майстерності. Саме атмосфера підтримки, прийняття та свободи самовираження формує внутрішню мотивацію до творчості та сприяє розвитку впевненості у власних здібностях. Тому перспективним напрямом розвитку позашкільної освіти є поступовий відхід від надмірно конкурсної моделі творчої діяльності та посилення уваги до особистісного розвитку дитини.

У сучасних умовах особливого значення набуває також психологічна підтримка дітей через мистецтво. Воєнні події, вимушене переміщення, соціальна нестабільність та емоційне перевантаження значно впливають на психоемоційний стан дітей. У таких умовах творчість виконує не лише розвивальну, а й стабілізуючу функцію. Малювання, музика, театр, рухова імпровізація чи літературна творчість допомагають дітям знижувати рівень тривожності, безпечно виражати переживання та відновлювати відчуття внутрішньої рівноваги.

Перспективним напрямом є також більш активне залучення батьків до творчо-терапевтичної діяльності. Спільні майстер-класи, родинні творчі проєкти, мистецькі фестивалі та відкриті заняття сприяють зміцненню емоційного зв'язку між дітьми та батьками, а також формують позитивне ставлення родини до творчої діяльності. Крім того, участь батьків у творчих заходах дозволяє краще розуміти емоційний стан дитини та підтримувати її інтереси поза межами закладу освіти.

Не менш важливим є розвиток партнерства між закладами позашкільної освіти, культурними установами, громадськими організаціями та психологічними службами. Таке співробітництво відкриває можливості для реалізації масштабніших творчих програм, організації виставок, фестивалів, інклюзивних мистецьких проєктів та соціокультурних ініціатив. Участь дітей у подібних заходах сприяє не лише розвитку талантів, а й

формуванню активної громадянської позиції та відчуття соціальної значущості власної творчості.

Практичний досвід свідчить про те, що творчо-терапевтичні методики мають значний потенціал для масштабування у системі позашкільної освіти. Їх можна адаптувати до різних вікових груп, напрямів творчості та умов роботи закладу. Водночас ефективність таких методик значною мірою залежить від особистості педагога, його готовності працювати з емоційною сферою дітей та створювати атмосферу довіри й підтримки.

Отже, перспективи розвитку терапії творчістю в системі позашкільної освіти пов'язані з розширенням творчо-терапевтичних практик, розвитком інклюзивного середовища, міждисциплінарною взаємодією та посиленням уваги до емоційного благополуччя дитини. Сучасна позашкільна освіта дедалі більше орієнтується не лише на підготовку творчо обдарованої особистості, а й на формування психологічно стійкої, відкритої до самовираження та соціально активної людини. Саме тому терапія творчістю сьогодні може розглядатися як один із важливих напрямів гуманізації освітнього середовища та підтримки дитячих талантів у сучасному суспільстві.

Висновки до розділу 3

Отже, можна зробити висновок, що терапія творчістю є важливою складовою сучасної системи позашкільної освіти та належить до ефективних засобів розвитку дитячих талантів. Практичний досвід використання творчо-терапевтичних методик засвідчив їх позитивний вплив не тільки на розвиток художніх, музичних або ж сценічних здібностей дітей, але і на їхній психоемоційний стан, комунікативні навички та рівень соціальної адаптації. У процесі аналізу діяльності творчих колективів було встановлено, що найбільші результати є у методик, які поєднують свободу самовираження, емоційну підтримку та колективну взаємодію. Використання образотворчих,

музичних, театральних-ігрових та імпровізаційних практик сприяє формуванню впевненості у власних здібностях, розвитку креативності та внутрішньої мотивації до творчості. Важливу роль у цьому процесі відіграє психологічно безпечне середовище, в якому дитина може вільно проявляти власну індивідуальність без страху критики або помилки. Аналіз результатів творчо-терапевтичної діяльності показав позитивну динаміку у рівні творчої активності дітей, їхній емоційній відкритості та готовності до колективної взаємодії.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу теоретичних засад терапії творчістю у психолого-педагогічному дискурсі було встановлено, що творчість є важливим чинником гармонійного розвитку особистості дитини. Дослідження наукових підходів дало можливість визначити, що терапія творчістю – це поєднання елементів мистецької діяльності, емоційної підтримки та педагогічного впливу, що сприяють розвитку емоційної стійкості, самовираження та креативного мислення у дітей. Варто зазначити, що творчий процес має художнє та психотерапевтичне значення, оскільки допомагає дитині безпечно виражати власні переживання, формувати позитивну самооцінку та розвивати навички емоційної саморегуляції. Для повного розкриття теми також було уточнено поняття дитячого таланту і обдарованості, визначено роль творчого середовища у формуванні індивідуальних здібностей дитини. Теоретичний аналіз підтвердив, що позашкільна освіта створює сприятливі умови для розвитку творчих здібностей завдяки добровільності участі, індивідуальному підходу та можливості вільного вибору видів діяльності.

2. Було визначено особливості розвитку дитячих талантів і творчих здібностей у системі позашкільної освіти. Наголошено, що саме позашкільні заклади забезпечують найбільш гнучке та емоційно комфортне середовище для розвитку творчої особистості. На відміну від формальної шкільної освіти, діяльність творчих гуртків і колективів орієнтується не лише на результат, але і на сам процес творчості, індивідуальні інтереси та емоційний стан дитини. Участь дітей у художніх, музичних, театральних і хореографічних колективах сприяє формуванню креативності, комунікативних навичок, емоційної відкритості та впевненості у власних здібностях. Особливу роль у цьому процесі відіграють палаци дитячої творчості, які поєднують освітню, культурну та соціалізуючу функції. Важливим є також те, що позашкільна освіта дозволяє вчасно виявляти творчі здібності дітей та створювати умови

для їхнього подальшого розвитку через участь у конкурсах, фестивалях, виставках і творчих проєктах.

3. Охарактеризовано основні методики терапії творчістю у роботі з дітьми та визначено їхній педагогічний і психоемоційний потенціал. У дослідженні показана ефективність образотворчих, музичних, театральних ігрових, вокально-ритмічних та імпровізаційних методик у розвитку дитячих талантів. А також визначено, що образотворча діяльність сприяє розвитку уяви, емоційної відкритості та індивідуального стилю дитини, натомість музичні та театральні практики позитивно впливають на комунікативні здібності, сценічну впевненість і здатність до самовираження. Було з'ясовано, що найбільш результативними є ті методики, які поєднують свободу творчої діяльності, емоційну підтримку та можливість колективної взаємодії. Особливого значення набувають вправи на імпровізацію, вільне малювання, рольову гру та колективне музикування, оскільки вони допомагають дітям подолати внутрішні затиски і страх помилитися. Практика показує, що творчо-терапевтичні методики є ефективними не тільки для розвитку здібностей, а й для підтримки психоемоційного благополуччя дітей.

5. Досліджено практичні аспекти використання творчо-терапевтичних методик у діяльності закладів позашкільної освіти та встановлено, що систематичне використання творчих практик позитивно впливає на емоційний стан дітей, рівень їхньої творчої активності та соціальної взаємодії. Аналіз діяльності творчих колективів показав, що атмосфера підтримки, довіри та емоційної безпеки сприяє більш активному самовираженню дітей і формуванню внутрішньої мотивації до творчості. З цією метою було розглянуто приклади творчо-терапевтичних занять, методики вільного малювання, колажування, музичних імпровізацій і театральних вправ, що продемонструвало позитивну динаміку у розвитку впевненості, емоційної відкритості та комунікативних навичок вихованців.

Особливу увагу було приділено ролі педагога, який виступає і керівником гуртка, і організатором безпечного творчого середовища. Також вказано на важливість адаптації творчо-терапевтичних методик до вікових та індивідуальних особливостей дітей.

6. Окреслено перспективи розвитку терапії творчістю в сучасній системі позашкільної освіти, адже творчо-терапевтичні методики мають значний потенціал для подальшого впровадження у різні напрями позашкільної діяльності, зокрема художній, музичний, театральний, хореографічний та літературний. Перспективним напрямом вважаємо створення міждисциплінарних творчих програм, які поєднують різні види мистецтва та сприяють комплексному розвитку особистості дитини. Важливого значення набуває розвиток інклюзивного творчого середовища, у якому кожна дитина матиме можливість для самовираження та емоційної підтримки. На сьогодні в умовах військової агресії та щоденних обстрілів, особливо актуальною є роль творчості як засобу психологічної стабілізації дітей та подолання емоційного напруження. Також подальший розвиток терапії творчістю потребує удосконалення методичної підготовки педагогів, активнішого використання сучасних творчих технологій та розширення співпраці між закладами освіти, культурними установами та громадськими організаціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бідюк Д. Освітній потенціал хореографії в контексті танцювально-рухової терапії: досвід США. *Порівняльна професійна педагогіка*: науковий журнал. 2025. № 15(1). DOI: <https://cpp.khmnpu.edu.ua/index.php/cpp/article/view/137>
2. Будзан І.В. Драматерапія як засіб попередження емоційного вигорання. Особистість крізь призму сучасної психологічної науки: Збірник матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. Львів, 15.05.2024 р. С. 10-12. URL: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/10/Zbirnyk_snpt_052024.pdf#page=10
3. Врубель Г. Роль музикотерапії в структурі сучасних здоров'язберігаючих освітніх технологій. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2025. № 2(35). С. 104-110.
4. Гришко С.В., Єфіміна О.О. Особливості захисту бізнесу в умовах гібридних загроз. *Сучасні стратегії економічного розвитку: наука, інновації та бізнесосвіта*: Матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 03 листопада 2020 р.). Харків: ХНУРЕ. 2020. С. 71-75.
5. Грищенко С., Ілішова О., Єфімов Д., Макогончук Н. Проблема національно-патріотичного виховання. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 44. Т. 1. С. 119-123.
6. Данилюк Г. Арт-терапія – це корекція і розвиток. *Педагогічний вісник Поділля*. 2024. № 1-2. С. 138-139.
7. Дмитрієва О. Роль позашкільної освіти у формуванні творчої особистості. Український досвід у контексті європейських тенденцій. *Грааль науки*. 2024. № 43. С. 475-278. https://www.researchgate.net/publication/384491763_ROL_POZASKILNOI_OSVITI_U_FORMUVANNI_TVORCOI_OSOBISTOSTI_UKRAINSKIJ_DOSVID_U_KONTEKSTI_EVROPEJSKIH_TENDENCIJ

8. Інклюзія. URL: <https://www.bdut.org.ua/svit-shchaslyvykh-ditey/11/2019/>
9. Кичко І. Регулювання духовно-інтелектуальних потреб особистості: тенденції та перспективи. *Інноваційна економіка*. 2013. № 5. С. 156-161.
10. Кічук А. Арт-технології: контент ідей гуманістичної психології та педагогічна своєрідність запровадження в освіті. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2024. № 66. URL: <https://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/article/view/818>
11. Козаченко Г.С. Основні функції менеджменту. Менеджмент як фактор соціально-економічного розвитку: Матеріали І студ. наук.-практ. конф. (м. Київ, 06 квітня 2023 р.). Київ: ТНУ ім. В.І. Вернадського, 2023. С. 57-58.
12. Костиця І.О. Культурна політика України в умовах євроінтеграції. *Гілея*. 2018. № 131. С. 384-387.
13. Котелевець А. Соціальна активність молоді під час російсько-української війни. *Social Work and Education*. 2022. Вип. 9. № 1. С. 51-61.
14. Круковська Є.Т. Особливості управління маркетинговою діяльністю закладів індустрії культури. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2022. № 2(14). С. 220-226.
15. Кульчицький В.Й. Філософсько-світоглядні передумови розвитку патріотичного виховання в Україні (історичний аспект). *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2014. Вип. 30. С. 76-78.
16. Кучина Н.І. Роль маркетингу в діяльності організацій соціокультурної сфери. *Культура України*. 2015. № 48. С. 128-138.
17. Ладонько Л.С., Воронко О.Г. Еволюція підходів до менеджменту культури в Україні: досвід країн ЄС. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 65. Том 2. С. 68-73.

18. Лисакова І., Жигалюк К. Проблема конкурентоспроможності закладів культури. *Вісник Інституту розвитку дитини*. Серія: Філософія, педагогіка, психологія. 2014. № 35. С. 93-99.

19. Лихопуд О.І. Менеджмент культурно-мистецької сфери. Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи: Матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 06 квітня 2018 р.). Харків: ХНТУСГ, 2018. С. 156-158.

20. Мазоха І.С. Арттерапія у підтримці емоційного стану та психосоціального розвитку дітей у кризових ситуаціях. *Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. академіка С. Дем'янчука*. Серія: Педагогіка та психологія. 2025. № 1. URL: <https://journals.megu.rovno.ua/index.php/ped-psyh/article/view/35>

21. Мазурець Р.Р., Дмитренко В.А. Актуальні напрямки розвитку туристичного потенціалу міста Бровари. *Молодий вчений*. 2017. № 52 (12). С. 715-718.

22. Мороз О.І. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами кольоротерапії. *Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. Академіка С. Дем'янчука*. 2025. С. 207-212. DOI <https://doi.org/10.32782/3041-2021/2025-3-29>

23. Пасько К.М. Використання арттерапевтичних засобів у роботі з психосоціального відновлення особистості. *Слобожанський науковий вісник*. Серія: Психологія. 2024. № 1. URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/psy/article/view/329>

24. Пищінська В. Вплив арттехнологій на емоційне благополуччя здобувачів базової середньої освіти. *Наукові записки*. Серія: Психолого-педагогічні науки (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). 2025. № 2. URL: <https://lbp.ndu.edu.ua/index.php/nz/article/view/1295>

25. Позашкільна освіта – проблеми, пропозиції та нові формати роботи. Освітній омбудсмен України. [Офіційний портал]. URL:

<https://eo.gov.ua/pozashkilna-osvita-problemy-propozytsii-ta-novi-formaty-roboty/2023/09/19/>

26. Позашкільна освіта. Міністерство освіти та науки України. [Офіційний портал]. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pozashkilna-osvita?&tag=pozashkilna-osvita>

27. Про позашкільну освіту. Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14/en/ed20110101?utm_source=chatgpt.com#Text

28. Про стан і перспективи розвитку позашкільної освіти. Рішення колегії міністерства освіти і науки України від 27.11.2008 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS9078>

29. Розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку з ООП. На Урок: освітній проект. URL: <https://naurok.com.ua/rozvitok-tvorchih-zdibnosteyu-ditey-shkilnogo-viku-z-ooop-222742.html>

30. Структура позашкільної освіти. Позашкільна освіта України. [Офіційний портал]. <https://www.pou.org.ua/struktura/>

31. Український державний центр позашкільної освіти. [Офіційний портал]. URL: <https://udcpo.gov.ua/>

32. 3 Ways Art & Creativity Help Children's Emotional & Social Development. 21.07.2022. NCHS. Children first. URL: <https://blog.nchs.org/why-art-and-creativity-are-important-for-young-kids-emotional-social-development>

33. Art Therapy Resources. URL: <https://arttherapyresources.com.au/>

34. Art Therapy. Psychology Today. URL: <https://www.psychologytoday.com/us/therapy-types/art-therapy>

35. Bodrova E., Leong D. Tools of the Mind: a case study of implementing a Vygotskian approach in American childhood and primary classrooms. 2001. URL: https://www.researchgate.net/publication/44826010_Tools_of_the_Mind_a_case_s

tudy of implementing a Vygotskian approach in American childhood and primary classrooms

36. British Association for Music Therapy. [Official page]. URL: <https://www.bamt.org/>

37. Chaiklin S., Wengrower H. The Art and Science of Dance/Movement Therapy. 2009. 382 p. URL: https://www.researchgate.net/profile/Patricia-Capello/publication/309379570_The_art_and_science_of_dance_movement_therapy_Life_is_dance_second_edition_2016_Updated_and_enlarged_edition_with_a_new_chapter_on_palliative_care_by_J_Macdonald/links/5b8eca61299bf114b7f56f42/The-art-and-science-of-dance-movement-therapy-Life-is-dance-second-edition-2016-Updated-and-enlarged-edition-with-a-new-chapter-on-palliative-care-by-J-Macdonald.pdf

38. Chen X., Cheng L. Emotional Intelligence and Creative Self-Efficacy among Gifted Children: Mediating Effect of Self-Esteem and Moderating Effect of Gender. National library of medicine. 2023. Vol. 11(1). doi: 10.3390/jintelligence11010017

39. Coroiu Petruta-Maria. The Role of Art and Music Therapy Techniques in the Educational System of Children with Special Problems. Social and Behavioral Sciences. 2015. Vol. 187. Pp. 277–282. URL: https://www.researchgate.net/publication/277933963_The_Role_of_Art_and_Music_Therapy_Techniques_in_the_Educational_System_of_Children_with_Special_Problems

40. Craft A. Creativity and Early Years Education. London: Continuum, 2002. 212 p. URL: <https://archive.org/details/creativityearlyy0000craf>

41. Danilyuk I., Burkalo N. PECULIARITIES OF APPLYING ART THERAPY IN WORK WITH CHILDREN. *Psychological journal*. 2021. Vol. 7(9). Pp. 85-90. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2021.7.9.7>

42. Development of gifted children in the art educational environment. Social work and education. 2022. Vol. 8(4). P. 451-460. URL:

https://www.researchgate.net/publication/358242215_Development_of_gifted_children_in_the_art_educational_environment

43. Faltová B., Mojžíšová A. The use of art therapy interventions in schools to support schoolchildren in their health and well-being. *Medicni Perspektivi*. 2023. Vol. 28(4). DOI: <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2023.4.294223>

44. Gold C., Voracek M., Wigram T. Effects of music therapy for children and adolescents with psychopathology: a meta-analysis. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2004. Vol. 45(6). URL: <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.t01-1-00298.x>

45. Gordon E. Learning Sequences in Music/ A Contemporary Music Learning Theory. 2012. 46p. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781622773312_A45622444/preview-9781622773312_A45622444.pdf

46. Hellen F., Piske R., Stoltz T., Machado J. Creative Education for Gifted Children. *Creative Education*. 2014. Vol. 5(5). URL: https://file.scirp.org/Html/6-6302103_45206.htm

47. Hinz. Life Stress and Essential Hypertension: A Study of Circulatory Adjustments in Man. *JAMA*. 2009. Vol. 161(3). URL: <https://jamanetwork.com/journals/jama/article-abstract/319401>

48. How Art Therapy Helps Your Child Process Big Emotions. 02.01.2025. VMA PSYCH. URL: <https://www.vmapsyh.com/resources/how-art-therapy-helps-your-child-process-big-emotions>

49. How Art Therapy Treatment Helps Children Express Difficult Emotions. Creative Arts Therapy Source. URL: <https://creativeartstherapysource.com/how-art-therapy-treatment-helps-children-express-difficult-emotions>

50. Jennings S. Introduction to Dramatherapy. London: Routledge, 1998. 240 p. URL: <https://www.scribd.com/document/447916509/Sue-Jennings-The-Handbook-of-Dramatherapy>

51. Jennings S., Cattanach A., Mitchell S., Chesner A., Meldrum B. The Handbook of Dramatherapy. 1994. 240 p. URL: <https://ru.scribd.com/document/447916509/Sue-Jennings-The-Handbook-of-Dramatherapy>
52. Knill P., Levine E., Levine S. Principles and Practice of Expressive Arts Therapy. London: Jessica Kingsley Publishers, 2005. 268 p. URL: <https://archive.org/details/principlespracti0000knill>
53. Language, Thought, and Education: The Impact of Lev Vygotsky. 2024. URL: <https://observatory.tec.mx/edu-news/the-impact-of-lev-vygotsky/>
54. Malchiodi C. Handbook of Art Therapy. New York: Guilford Press, 2012. URL: https://www.academia.edu/8449655/Handbook_of_art_therapy
55. May R. The Courage to Create. New York: W.W. Norton, 1994. URL: <https://www.thejungletimes.com/page/downloads/files/eBook%20-The%20Courage%20to%20Create%20by%20Dr.%20Rollo%20May.pdf>
56. McNiff S. Art Heals: How Creativity Cures the Soul. Boston: Shambhala Publications, 2004. 315 p. URL: <https://archive.org/details/arthealshowcreat0000mcniff>
57. Moula Z. «I didn't know I have the capacity to be creative»: children's experiences of how creativity promoted their sense of well-being. A pilot randomised controlled study in school arts therapies. Public Health. 2021. Vol. 197. P. 19-25. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0033350621002328>
58. National Endowment for the Arts. The Arts and Achievement in At-Risk Youth. Washington, 2012. 28 p. URL: <https://www.arts.gov/sites/default/files/Arts-At-Risk-Youth.pdf>
59. North American Drama Therapy Association. [Official page]. URL: <https://www.nadta.org/>
60. Onuorah, N.A., Orimaye, J.O., Bolarinwa, J.O. Exploring the Efficacy of Art Therapy on Emotional and Cognitive Development in Children in Internally

Displaced Persons Camps: A Case Study from Nasarawa State, Nigeria. *African Journal of Social and Behavioural Sciences (AJSBS)*. 2025. Volume 15(3).

61. Piske F., Stoltz T., Machado J. Creative Education for Gifted Children. *Creative Education*. 2014. Vol. 5(5). DOI:10.4236/ce.2014.55044 https://file.scirp.org/Html/6-6302103_45206.htm

62. Play Therapy vs. Creative Arts Therapy for Kids. *Integrative Creative Therapy*. URL: <https://integrativecreativetherapy.com/play-therapy-vs-music-therapy-for-kids/>

63. Runco M., Jaeger G. The Standard Definition of Creativity. *CREATIVITY RESEARCH JOURNAL*. 2012. Vol. 24(1). Pp. 92-96. URL: <http://richardcolby.net/writ2000/wp-content/uploads/2017/09/Runco-and-Jaeger-2012-standard-definition-of-creativity.pdf>

64. Samridhi Kohli, Ishita Thakur, Kashish Sharma, Sangeeta kakkar. Exploring the Impact of Artistic Expression on Children's Emotional Well-being: A Review. *International Journal of Children*. 2025. Vol. 02(01). P. 27-31. URL: https://www.researchgate.net/publication/401065644_Exploring_the_Impact_of_Artistic_Expression_on_Children's_Emotional_Well-being_A_Review

65. Sawyer K. Extending Sociocultural Theory to Group Creativity. *Vocations and Learning*. 2012. Vol. 5(1). URL: <https://ru.scribd.com/document/461950263/Sawyer-Creativity-and-development>

66. Shijuan Wei, Angel Hor Yan Lai, Howard Wing Hong Ho. The Effectiveness of Art Therapy on Children and Adolescents with ASD: A Systematic Review of RCTs. *Healthcare (Basel)*. 2025 Vol. 13(22). URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC12652869/>

67. Spolin V. Improvisation for the theater. 1963. 435 p. URL: <https://cuvintepresate.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/11/improvisation-for-the-theatre-viola-spolin.pdf>

68. Stuckey H., Jeremy Nobel J. The Connection Between Art, Healing, and Public Health: A Review of Current Literature. 2010. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC2804629/>

69. The Benefits of Art Therapy for Children. 06.06.2025. Thera saurus. URL: <https://therasaurus.org/child-therapy-types/art/benefits>
70. The Powerful Role of Creative Arts in Child Development. 02.04.2025. The Influencer Forum. URL: <https://theinfluencerforum.com/creative-arts-in-child-development>
71. UNESCO. Seoul Agenda: Goals for the Development of Arts Education. Paris, 2010. 10 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000190692>
72. What is art therapy? [British association of art therapists. Official page]. URL: <https://baat.org/art-therapy/what-is-art-therapy/>
73. What is Art Therapy? Fact Sheet [American arththerapy association. Official page]. URL: <https://arttherapy.org/what-is-art-therapy/>
74. What is Music Therapy? [American Music Therapy Association. Official page]. URL: <https://www.musictherapy.org/about/musictherapy/>
75. What is music therapy? A platform for connection and expression. [Nordoff Robbins Music Therapy. Official page]. URL: <https://www.nordoff-robbins.org.uk/music-therapy/>
76. Winner E., Goldstein T.R., Vincent-Lancrin S. Art for Art's Sake? THE IMPACT OF ARTS EDUCATION. 2013. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2013/06/art-for-art-s-sake_g1g21e09/9789264180789-en.pdf
77. Winner E. The origins and ends of giftedness.2000. URL: https://www.academia.edu/57806498/The_origins_and_ends_of_giftedness
78. Zamelyuk M., Mahdysiuk L. The Mastery of Art Therapy in Working with Preschool Children. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University*. Series «Pedagogy and Psychology». Vol. 7(2). Pp. 79-85. DOI: 10.52534/msu-pp.7(2).2021.79-85
79. Zamiri P., Sugita S., Wayne J. Streilein Immunosuppressive Properties of the Pigmented Epithelial Cells and the Subretinal Space. *Chemical Immunology and Allergy*. 2007. URL:

<https://www.researchgate.net/publication/6541039> [Immunosuppressive Properties of the Pigmented Epithelial Cells and the Subretinal Space](#)

80. Zanetti M.A., Intra F.S., Taverna L., Brighi A., Marinoni C. The Influence of Gifted Children's Stress Management on Parental Stress Levels.

30.04.2024. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11119993>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Інформація
про Палац творчості дітей та юнацтва
Броварської міської ради Броварського району Київської області
станом на 30 вересня 2025 р.

1. Повна назва позашкільного навчального закладу (за Статутом): **Палац творчості дітей та юнацтва Броварської міської ради Броварського району Київської області**
2. Юридична адреса, телефон **07400, м.Бровари, вул. Грушевського Михайла, 21-А , тел. (04594) 4-46-00**
Електронна пошта **bdut@bdut.org.ua** Адреса сайту: **<http://www.bdut.org.ua/>**
3. Кадровий склад:

Посада	П.І.Б.	Кількість ставок	<u>Контактний телефон</u>
Директор:	Павлученко Валентина Зіновіївна	1	097-579-41-41
Заступники директора:	Сліпець Ірина Володимирівна	1	097-927-48-61
	Бойко Євгенія Томасівна	1	063-634-83-74
Завідувачі відділами:	Форманська Ірина Сергіївна	1	099-094-60-77
	Ільченко Людмила Петрівна	1	097-387-23-41
	Поборознюк Катерина Федорівна	1,5	067-167-97-35
	Мішин Михайло Михайлович	1	093-495-97-99
	Шпаковська Лариса Іванівна	1,5	063-198-49-74
Методисти:	Василянська Ірина Олександрівна	1,5	098-477-55-96
	Сахно Валентина Томасівна	1	093-605-16-40

	Бех Оксана Віталіївна	1,5	067-892-26-64
	Васильченко Людмила Леонідівна	0,5	093-347-40-97
Культорганізатори:	Репчак Михайло Борисович	0,75	093-972-09-18
Психолог:	Луценко Оксана Миколаївна	1	098-723-18-11

1. Всього педпрацівників 65 (з них 1 мобілізований ЗСУ та 2 людини в декретній відпустці) з них керівників гуртків 41 (основних 30, сумісників 11), інших педагогічних працівників: акомпаніатор 4, художній керівник 2, тощо 1.
2. Ступені вищої освіти: молодший бакалавр 9, бакалавр 8, спеціаліст 24, магістр 20, доктор філософії/доктор мистецтва/доктор наук 2. (Доктор культурології, професор, заслужений працівник освіти України, професор кафедри сценічного мистецтва та культури КНУТД; кандидат політичних наук)
3. Мають педагогічне звання «керівник гуртка-методист» 6 осіб.
4. Кількість ставок керівників гуртків 39,27
5. Загальна кількість учнів ЗЗСО у територіальній громаді 17674.
6. Кількість дітей, охоплених гуртковою роботою в закладі позашкільної освіти 1863, % від загальної кількості учнів шкіл територіальної громади 10,54%.
7. Кількість дітей дошкільного 421, молодшого шкільного віку 633, середнього 611, старшого 198.
8. Кількість закладів освіти, на базі яких працюють гуртки закладу: на базі 10 закладів загальної середньої освіти, у них 13 гуртків, 446 дітей; на базі інших закладів освіти (вказати яких) 00, у них 00 гуртків, 00 дітей.
9. Загальна кількість творчих об'єднань, гуртків 41, в них груп 141. За рахунок бюджету груп 141 / дітей 1863, за рахунок додаткових джерел фінансування груп 00 / дітей 00.
10. Кількість груп та дітей за рівнями навчання: початкового (І) груп 63 / дітей 865, основного (ІІ) груп 66 / дітей 843, вищого (ІІІ) груп 12 / дітей 155.
11. Кількість гуртків з інклюзивною формою навчання 10.
12. Робота з категорією дітей, які потребують особливої соціальної підтримки та уваги: кількість дітей-сиріт 4, із малозабезпечених сімей 2 дітей, позбавлених батьківського піклування 3, дітей з особливими освітніми потребами 10, дітей з багатодітних сімей 25, дітей з девіантними проявами поведінки 00, дітей осіб, визначених учасниками

бойових дій 37, дітей один із батьків яких загинув (пропав безвісти) 5, дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах 00 (взяті на облік службами у справах дітей), дітей, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи 00, дітей, батьки яких загинули від нещасного випадку на виробництві 00, дітей ВПО 54, дітей війни 4.

13. Кількість виданих свідоцтв про позашкільну освіту за минулий 2024/2025 навчальний рік 11.

14. Наявність комп'ютерної техніки:

- комп'ютерів 17, підключено до мережі Інтернет 17 швидкість інтернету 100 Мб/с,
- навчальних комп'ютерних комплексів (комп'ютерних класів) 1.
- мультимедійних засобів навчання 2.

15. Наявність споруд цивільного захисту (укриттів): так; ні ____; найпростіше укриття так; сховище ____; на відстані 100 м. ____; на відстані 500 м. ____; відремонтовано ____; відбувається ремонт ____; заплановано ремонт ____; наявність генератора так, наявність інтернету в укритті так.

16. Споруджено пандуси: наявність пандусу так (так/ні); внутрібудинкова архітектурна доступність так (так/ні); немає потреби ____; не можливе спорудження ____; рік будівництва 2015-2016.

17. Мережа гуртків та творчих об'єднань закладу

№ з/п	Напрямок, назва гуртка	Всього за напрямками		Кількість груп (дітей) за рівнями навчання					
		груп	дітей	Початковий рівень		Основний рівень		Вищий рівень	
				груп	дітей	груп	дітей	груп	дітей
I.	Художньо-естетичний								
1.	Ансамбль естрадного вокалу «Спів ALTO»	4	52	2	25	2	27	0	0
2.	Народний художній колектив	3	37	0	0	2	28	1	9

	«Хореографічний ансамбль «Галатя»								
3.	Народний художній колектив «Хореографічний ансамбль «Галатя»	4	42	2	23	2	19	0	0
4.	Народний художній колектив «Хореографічний ансамбль «Каприз»	4	53	1	14	3	39	0	0
5.	Народний художній колектив «Ансамбль спортивно-бального танцю «Елеріна»	5	88	2	38	2	26	1	24
6.	Народний художній колектив «Театр народної пісні «Слов'яночка»	4	58	0	0	2	28	2	30
7.	Зразковий художній колектив «Хореографічний колектив «Феєрія Денс»	4	52	2	28	2	24	0	0
8.	Зразковий художній колектив «Хореографічний колектив «Феєрія Денс»	3	41	0	0	1	12	2	29
9.	Хореографічний ансамбль «Вікторія»	3	59	1	36	2	23	0	0
10.	Гурток музичного виховання «Дивосил»	4	45	2	24	2	21	0	0
11.	Вокальний гурт «Браво»	4	46	2	18	2	28	0	0
12.	Ансамбль естрадного вокалу «Sun Rise»	2	41	1	21	1	20	0	0
13.	Ансамбль естрадного вокалу «Sun Rise»	2	35	0	0	2	35	0	0
14.	Гурток «Театр казок»	3	45	1	17	1	15	1	13
15.	Гурток образотворчого мистецтва «Пролісок»	2	37	2	37	0	0	0	0
16.	Гурток образотворчого мистецтва «Юний скульптор»	2	21	0	0	2	21	0	0
17.	Гурток декоративно-ужиткового мистецтва «Оберіг»	2	30	2	30	0	0	0	0
18.	Гурток декоративно-ужиткового мистецтва «Чарівний бісер»	2	39	1	20	1	19	0	0
19.	Гурток образотворчого мистецтва	5	54	2	23	3	31	0	0

	«Трикутник»								
20.	Гурток декоративно-ужиткового мистецтва «Плетена краса»	2	27	0	0	2	27	0	0
21.	Гурток образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва «Фантазія»	5	57	2	24	3	33	0	0
22.	Гурток образотворчого мистецтва «Чарівний пензлик»	4	41	2	21	2	20	0	0
23.	Ансамбль спортивно-бального танцю «LiNe Studio»	4	75	4	75	0	0	0	0
24.	Зразковий художній колектив «Ансамбль народного танцю «Броварчаночка»	6	64	2	19	3	39	1	6
25.	Зразковий художній колектив «Ансамбль народного танцю «Броварчаночка»	4	46	4	46	0	0	0	0
26.	Гурток паперопластики та виробів з природніх матеріалів «Умілі ручки»	4	54	3	42	1	12	0	0
27.	Гурток хореографії	4	39	0	0	4	39	0	0
28.	Гурток валяння з вовни	4	42	4	42	0	0	0	0
ВСЬОГО:	По напрямку: 24 гуртки	99	1339	44	623	47	605	8	111
II.	Туристсько-краєзнавчий								
1.									
ВСЬОГО:									
III.	Еколого-натуралістичний								
1.									
ВСЬОГО:									
IV.	Науково-технічний								
1.	Фотогурток «Об'єктив»	2	27	2	27	0	0	0	0
ВСЬОГО:	По напрямку: 1 гурток	2	27	2	27	0	0	0	0
V.	Дослідницько-експериментальний								

1.	Гурток МАН «Правознавство»	1	15	0	0	0	0	1	15
2.	Гурток МАН «Огнищани»	3	31	0	0	2	22	1	9
3.	Гурток МАН «Юні історики Броварщини»	2	27	0	0	2	27	0	0
4.	Гурток МАН «Юні екологи»	2	26	0	0	2	26	0	0
5.	Гурток МАН «Соціологія»	2	30	0	0	2	30	0	0
6.	Гурток МАН «Психологія»	1	12	0	0	1	12	0	0
ВСЬОГО:	По напрямку: 6 гуртків	11	141	0	0	9	117	2	24
VI.	Фізкультурно-спортивний								
1.	Спортивний гурток «Здоров'я»	2	26	2	26	0	0	0	0
1.	Гурток бойового хортингу	2	37	2	37	0	0	0	0
ВСЬОГО:	По напрямку: 2 гуртки	4	63	4	63	0	0	0	0
VII.	Військово-патріотичний								
1									
ВСЬОГО:.									
VIII.	Бібліотечно-бібліографічний								
1.									
ВСЬОГО:	По напрямку:								
IX.	Соціально-реабілітаційний								
1.	Гурток «Лідер»	2	35	0	0	2	35	0	0
2.	Гурток «Школа креативного лідерства»	2	27	0	0	2	27	0	0
ВСЬОГО:	По напрямку: 2 гуртки	4	62	0	0	4	62	0	0
X.	Оздоровчий								
ВСЬОГО:	По напрямку:								
XI.	Гуманітарний								
1.	Гурток англійської мови «Навколо світу»	6	61	2	28	2	19	1	14
2.	Психологічний гурток «Пізнай себе»	0	0	0	0	0	0	1	10

3.	Гурток інтелектуального розвитку «Всезнайко»	6	63	4	43	2	20	0	0
4.	Гурток «Юний ерудит»	4	49	2	29	2	20	0	0
5.	Гурток «Екологія здоров'я»	2	25	2	25	0	0	0	0
6.	Гурток «Лабіринт ідей»	2	23	2	23	0	0	0	0
ВСЬОГО:	По напрямку: 6 гуртків	20	221	12	148	6	59	2	24
ХІІ.	Пластовий, скаутський								
1.									
ВСЬОГО:	По напрямку:								
ВСЬОГО:									
Всього гуртків: 41 гурток		141	1863	63	865	66	843	12	155